

The Title & Preface of this new never printed.

[7]

604. e. 21
5

INSCRIPTIONES CITIÆ:

K

Swintons

S I V E

IN BINAS ALIAS INSCRIPTIONES PHOENICIAS,
INTER RUDERA CITII NUPER REPERTAS,
CONJECTURÆ.

INSCRIPTIO PRIMA.

I.

ANNUS nunc agitur tertius, ex quo inscriptiones Citieas, caractere Phœnicio exaratas, plenior in lucem deferre cœpi; adductis tunc nonnullis, binarum ex iis illustrandarum gratia, conjecturis. Post hoc autem, quicquid sit, justissimæ moræ, vario ac multiplici negotio mihi injectum, aliæ tandem duæ, ex eodem penu locupletissimo depromptæ, nunc veniunt expendendæ. Quod quidem munus, arduum licet, & eruditis adhuc intentatum, lubentior suscepi; cum priora mea, utcunque rudia ac imperfecta, literato orbi non displicuisse intellexerim; & cum probe noverim, nobilissimas

1 Inscript. Cit. five in bin. inscript. Phœn. int. rud. Cit. nup. repert. conjectur. Oxonii, 1750.

hasce inscriptiones, ut earundem mittam cum historiæ Græcæ laciniis concordiam, uno vetustatis nomine, vel præstantissimis totius antiquitatis adscribi postulare monumentis. Cæterum, in amœnitatibus id genus difficillimis, utcunque animum oblectent, non satis exercitatus, periculosis omnibus me subtraxissem conjecturis, nisi languentem commovisset reverendus ac doctissimus vir, Josephus Sanford, S.T.B. Collegii Balliolensis Oxon. Socius, summa eruditione atque promptissimo ingenio clarus, qui finem etiam operis quodammodo lætum mihi ausus est polliceri. Illius itaque ope atque concilio, nec non celeberrimi Mæcenatis, Caroli Gray Armigeri, ad inferiorem Senatus Britannici confessum Camulodunensium legati, viri de Ecclesia & Republica optime meriti, (ac, ob adauctam insigni marmore Citieo almæ matris Academiæ Oxoniensis supellectilem antiquariam, mihi hoc in loco non sine honore nominandi) hortatu, excitatus binarum aliarum inscriptionum demum statui tentare interpretationem. Quibus prænotatis, ad earundem elementorum vires primum, sicunde possumus, eruendas, & materiam postea breviter excutiendam, nosmetipsos jam alacriores accingamus.

II.

Inscriptio prima, ex tribus conflata lineis, totidem, nî fallor, designantibus principes defunctos, in sex voces, quantum ego opinione auguror, haud incommode dispertiatur. Literarum autem soni, perpenfis singulis, ex antiquitatis indubitatae fidei reliquiis, nummis scilicet atque inscriptionibus, non difficili forsan negotio, eliciantur.

Primum enim elementum *Ἐ* *Tzade* vicem fuisse functum, manifeste docet nummulus, apud me, literis Phœniciis inscriptus.¹

¹ Vid. tab. II. num. 5, 6. & Hadr. Reland. Pal. illust. tom. II. lib. III. p. 1014.

Secundum $\tau\tilde{\epsilon}$ *Aleph* figura, prout in inscriptionibus prioribus emicat Citieis, donatum contemplamur. ¹

Tertium non aliud esse quam veterrimum Phœnicum & Samaritanorum *Resch*, quale id in antiquioribus conspicitur nummis atque inscriptionibus, pro firmo ratoque habeatur. ²

Quartum, potestate pariter ac forma, exprimere *Aleph*, notius est quam ut probatione indigeat. ³

Quintum eundem prorsus quem *Aleph* etiam edidisse sonum, ex dudum observatis abunde notum. ⁴

Sextum *Mem* esse Phœnicium, quale id in aliis interdum comparet lapidibus Citieis, atque in præstantioribus nummis, eruditorum puto dubitare neminem. ⁵

Septimum Samaritanorum & Etruscorum satis referre *Thau*, perspectis insignioribus aliquot nummis, non est ut dubitemus. ⁶

Octavum nobis conspiciendum sistere *Mem*, primo quidem intuitu, omnino fit manifestum. ⁷

Nonum eadem plane qua *Lamed* pingi forma, certo certius loquuntur præclara quædam antiquitatis Phœniciæ monumenta. ⁸

Decimum à Samaritanorum & Phœnicum *Caph*, si figuram ⁹ respiciamus, non multum discrepare, haud ægre nobis, opinor, largientur eruditi. Quinetiam hoc pro *Caph* reapse habendum,

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. Oxon. 1750.

² Inscript. Cit. p. 15. & tab. I. Vid. etiam Hadr. Reland. Joan. Christ. Klem. Thesaur. Pemb. Honor. Arigon. &c.

³ Inscript. Cit. ubi sup. Rel. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup.

⁴ Reland. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup. Vid. etiam Inscript. Cit. &c. tab. I.

⁵ Inscript. Cit. &c. tab. I. p. 14.

⁶ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 64. Oxon. 1750.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14.

⁸ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 11.

⁹ D. Bern. de Montfauc. pal. Græc. p. 122. Ezek. Spanhem. de præstant. & us. numism. ant. tom. I. p. 80. Inscript. Cit. &c. tab. I, II.

verus, siquid judico, inscriptionis sensus omnino efflagitat. Huc accedit, quod vocabulum ABDEMELEC, vel ABDEMALEC, in secundo ¹ marmore Citieo conspicuum, (nomen viri proprium, ² Phœnicibus, pariter ac ³ Arabibus, uti fas est credere, usitatum) cui *Caph*, forma omni fere ex parte nostræ consimili indutum, literam finalem præstat, de nono hic elemento observata egregie confirmat.

Undecimum, quod in inscriptionibus nonnunquam Citieis ⁴ occurrit, à numismatica *Ḥe* veterum Hebræorum ⁵ forma, dentibus deorsum versis, non multum abludit.

Duodecimum & primum hic elementa inter se invicem ad amissim ⁶ congruunt.

Decimum tertium Phœnicum, Samaritanorum, & veterum Hebræorum *Nun* se facile fatetur. ⁷

Decimo quarto Phœniciam *Ṛsch* competere formam, alibi fusius ostensum. ⁸

Decimum quintum exprimere *Beth*, clare satis testantur inscriptiones binæ Citieæ, quibus nonnihil à me lucis olim affusum. ⁹

Decimum sextum sonare *Hbeth*, ex quondam ¹⁰ animadversis, pro certo atque indubitato habeatur.

¹ Pococke's descript. of the East, vol. III. p. 213. inscript. Cit. II. l. 3.

² Inscript. Cit. &c. p. 20—23. Oxon. 1750.

³ Georg. Elmacin. hist. Saracen. lib. I. c. 12. p. 58—70. Lugd. Batavor. 1625. Eutyck. annal. tom. II. p. 365—373. Oxon. 1656.

⁴ Poc. ubi sup. inscript. Cit. I. l. 2. inscript. III. l. 1, 2. inscript. XIV. l. 1. inscript. XX. l. 2. inscript. XXXIII. pass.

⁵ Vid. Hadr. Reland. Joan. Christ. Klem. Thesaur. Pemb. Arigon. &c. ubi sup.

⁶ Vid. tab. II. num. 5, 6.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14, 33. Oxon. 1750.

⁸ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15.

⁹ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 12, 13.

¹⁰ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 66. Oxon. 1750.

Decimo septimo § *Resch* apprime convenire figuram, ex ¹ modo annotatis manifesto satis est compertum.

Decimum octavum hodiernum esse *Schin* ² Hebraicum, seu Chaldaicum potius, totum, si spectemus formam, à *Schin* Phœnicio, quale inscriptiones id ³ Citiæ subinde ostentant, diversum, ac proinde voci multis post exaratam nostram inscriptionem seculis novum atque adventitium accessisse, ne minima quidem dubitandi datur ansa. At postremum *Nun* injuria temporis excidisse, est sane, uti suo posthac loco videbitur, quod non sine summa ratione suspicemur.

III.

Ita se ferunt Phœnicia in medium jam prolata elementa; ast, inductis Assyriacis Hebræorum formis, & ad recentioris literaturæ normam redactis, totius inscriptionis, nisi de ea multum mea me fefellit opinio, hæc demum erit ratio, eruditionis antiquariæ callentioribus nequaquam, uti spero, improbanda.

צארא אמר :

מלך הצן :

רב חרן :

Primum hic vocabulum צארא, *Aleph* post primam radicis litteram ⁴ nonnunquam inserto, צרי, vel צר, ficuti ⁵ מלכא, vel מלך, apte satis respondet Hebraico ⁶ שר, & Latine vertitur *princeps*, *dominus*, &c. ut facile, ac nullo quidem negotio, probetur.

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15.

² Joan. Buxtorf. thesaur. grammat. p. 2. Basileæ, 1663.

³ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 33. Vid. etiam inscript. Cit. apud Pococ. ubi sup. pass.

⁴ Val. Schind. lex. pentaglot. p. 2. Hanoviæ, 1612.

⁵ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 372. Francofurti ad Mœnum, 1681.

⁶ Val. Schind. ubi sup. p. 1940, 1941.

Interdum item סר, ¹ cum *Samech*, scriptum reperitur. At arc-
tissimam fane inter *Samech*, *Schin*, & *Tzade* intercedere cogna-
tionem, adeo ut aliquoties ² invicem permutentur, omnibus ubi-
que notum. Itaque צאר, vel צר, (unde forsan titulus Ruthe-
nicus *tzar*, vel *czar*) idem Phœnicie quod Hebraice שר antiqui-
tus designasse, nobis, citra veritatis dispendium, jam statuatur.

Secundum אמת *Amath*, seu *Amathus*, civitatis ³ Cypri Phœ-
niciæ, prope Citium, nomen hic omnino censendum. Amathu-
fios è Phœnicibus oriundos, ⁴ clare innuit Theopompus apud
Photium; quin & suo paruisse regulo, five principi, ⁵ refert Dio-
dorus Siculus. Ejusdem urbis item meminere, ut alios taceam,
Scylax, Plinius, Stephanus, Hesychius, & ⁶ Strabo. Nil interim
mirandum, quod suum principem *sara*, five *tzara*, non *far*, vel
tzar, Amathusiis aliquando vocare placuerit; cum iidem *regem*
מלכא ⁷ *Malca*, vel *Malica*, pariter ac מלך *Melec*, teste Hesychio,
interdum nuncupasse perhibeantur.

Tertium מלך *Melec* Hebraice, ac proinde, ut par est credere,
Phœnicie, designare ⁸ *regem*, neminem latere puto, qui vel pri-
moribus attigit labris literaturam Orientalem. Verum hoc vo-
cabula Phœnicia מלך קרתא ⁹ *Melec Kartha*, ¹⁰ מלך קרתיא *Melec*

¹ Id. ibid.

² Boch. Phal. lib. II. c. 30. p. 165, 166. & Chan. lib. I. c. 31. p. 637.

³ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 371, 372.

⁴ Theopomp. apud Phot. in bibliothec. p. 390. Rothomagi, 1653. Steph.
Byzant. de urb. Hesych.

⁵ Diod. Sic. bibliothec. historic. lib. XIX. p. 705.

⁶ Scylax Caryand. Plin. nat. hist. lib. V. c. 35. Steph. Byzant. de urb. He-
sych. Strab. geogr. lib. XIV. p. 683.

⁷ Hesych. apud Bochart. ubi sup. p. 372. ut & ipse Bochart. ibid.

⁸ Val. Schind. ubi sup. p. 1007, 1008.

⁹ Boch. ubi sup. p. 787.

¹⁰ Boch. ubi sup. p. 682.

Kartheia, vel *Carteia*, ut & Amathusiis etiam usitata vox ¹ מליך *Malic*, vel מלך *Melec*, extra omnem dubitationis aleam jamdudum posuere.

Quartum *Hetzin*, *Hetzion*, *Hetion*, *Tzade* haud ² raro mutato in T, vel (ut ³ extulere Persæ, quibus nomen *Cetion*, vel *Cition*, acceptum forsan retulere Græci) *Cetion* commode satis effertur. Immo vero, *Hotion*, *Hetion*, vel *Hition*, ⁴ quod Diodoro Siculo KITION, ⁵ Citieorum civitatis nomen scripsisse Ephorum, antiquissimum sane historicum, refragante nequicquam ⁶ Wesselingio, aperte testatur Stephanus. Quidni igitur *Hetion*, vel *Cetion*, Citio, urbi Cypri celeberrimæ, cum suus, si ⁷ Diodoro fides, Citieis rex, seu regulus, præfuerit, & noster lapis inter Citii rudera sit repertus, jure optimo hic possit accommodari?

Quintum רב *rab* Græce dicitur δυνάστης, & Latine *magnus*, *princeps*, *regulus*, &c. ut jam olim fufius ostensum. Quod quidem vocabulum, hoc sensu usurpatum, in SS. Bibliis Hebraicis, ut ⁸ quondam annotatum, & alibi identidem occurrit.

Sextum, cui probabili conjectura supplendum *Nun*, legatur oportet *Cheren*, *Ceren*, *Cerin*, vel *Ceryn*, cum Græco κ atque Latino C ⁹ aliquoties congruat η, & urbis Cypri Phœnicjæ nomen, si Diodoro Siculo fidem tribuamus, itidem statuatur. CERYNIÆ enim, sive CERINIÆ, PRINCIPEM, κερυνίας δυνάστης, vel, si malimus, רב חרן, prout ipsissima fert inscriptio, diserte memorat

¹ Id. ibid.

² Boch. ubi sup. p. 127.

³ Boch. Phal. lib. II. c. 20. p. 129.

⁴ Diod. Sic. bibliothec. historic. lib. XV. p. 459, 460.

⁵ Ephor. apud Steph. Byzant. de urb. in voc. Ὀπῆς.

⁶ Petr. Wesseling. adnotat. in Diod. Sic. tom. I. p. 717.

⁷ Diod. Sic. ubi sup. lib. XIX. p. 703.

⁸ Inscript. Cit. &c. p. 27. Val. Schind. ubi sup. p. 1681, 1682.

⁹ Boch. Chan. lib. I. c. 7. p. 401, & alib. pass.

iste ¹ historicus; quin & ad civitatum in Cypro Phœniciarum numerum haud immerito ² adscripsit doctissimus Bochartus. *Cberen* itaque, *Ceren*, *Cerin*, five *Cerun*, חרן, quin nostro marmore primitus scriberetur, nullum esse arbitror, ne vel minime dubitandi locum. Rem igitur ita se habere, ac proinde tria urbium Cypriarum hic repertum iri nomina, non est ut suspicari, vel asserere potius, subvereamur.

IV.

Positis his atque concessis, Latine versa sic se demum lectori considerandam sistet nostra inscriptio:

צארא אמר:

AMATHVNTIS PRINCEPS.

מלך הצן:

CITII REX.

רב חרן:

CERYNIÆ REGVLVS.

Quæ quidem verba, nominandi, quem vocant, casu licet concepta, tres Cypri regulos in uno Citii sepulchro, nimium forsan festinanter, ac proinde statim, ut par est credere, post commissum, quo cecidere, prælium, conditos, haud obscure indicare videntur. Priscis enim, cum ³ Græcis, iisque etiam ad Citium ⁴ interemptis, tum ⁵ Romanis, & vel hujusce inscriptionis ætati

¹ Diod. Sic. ubi sup. p. 715.

² Boch. ubi sup. p. 371.

³ Prid. marm. Oxoniens. p. 77, 128, &c. Oxon. 1676.

⁴ D. Bern. de Montfauc. palæograph. Græc. p. 134, 135. Galliæ antiquitat. quæd. select. &c. p. 84—89. Parisiis, 1733.

⁵ Prid. ubi sup. p. 102, 114, 115, 143. Raphael. Fabret. inscript. antiquar. explicat. &c. p. 2, 3, &c. Romæ, 1702. Saggi di dissertazioni accademiche pubblicamente lette nella nobil. accadem. &c. di Cortona, tom. II. p. 151. In Roma, 1742.

fortasse

fortasse supparibus, brevissima quidem ac simplicissima elogia, si modo elogia inscriptiones tam concisæ appellari debeant, primo casu, in lapide sepulchrali incidere, haud dubie fuit usitatum: id quod ex compluribus exemplis, è scriptoribus hoc loco laudatis, ut alios præteream, facili negotio petendis, omnino fit manifestum.

V.

* Neque simplicissimarum id genus inscriptionum, vel inter antiquitatis Romanæ ¹ reliquias, defunt exempla, in quibus defunctorum nomina minime cernuntur exarata. Quæ quidem exempla, fatis certe, si non uberrime, à penu antiquario nobis suppetitata, doctis affatim satisficient, & sententiæ nostræ de hoc lapide Phœnicio firmandæ haud parum inservient. Immo hujusmodi monumenta à veterum Orientalium indole atque genio nequaquam abhorrire, indicio est pervetustus ille minorum quasi gentium reges, sive regulos, solis sibi adscitis titulis, nominibus penitus prætermisiss, apud Hebræos, Chananæos, seu Phœnices, & Chaldæos, vel Babylonios, cohonestandi mos; cujus non pauca nobis specimina, in ² scriptoribus sacris evolvendis, occurrunt. Neque ab his dissentit Diodorus ³ Siculus, Ephorum forsan hac in re secutus, qui Amathuntis, Citii, Ceryniæ, &c. regulos ΑΜΑΘΟΥΣΙΩΝ ΔΥΝΑΣΤΗΝ, ΑΜΑΘΥΝΤΙΣ ΠΡΙΝCΙΠΕΜ, ΤΟΝ ΚΙΤΙΕΑ CITEVΜ, vel CITII REGEM, ΚΕΡΥΝΙΑΣ ΔΥΝΑΣΤΗΝ, CERYNIÆ REGVLVΜ, &c. sepositis eorum nominibus, prout se nostra fert inscriptio, diserte appellat. Quandoquidem igitur

¹ Raph. Fabret. ubi sup. p. 21.

² Jos. XII. 9—24. Jerem. LI. 59. 1 Par. II. 52, 54. Jer. XXXIX. 13. Vide etiam Matth. Hiller. onomastic. sacr. p. 92, 151, 536, 599, 651, 924, & alib. Tubingæ, 1706.

³ Diod. Sic. ubi sup. p. 703, 705, 715, &c.

marmor hoc Citieum atque sacrae literæ mirifice concordant, & cum iisdem concinit Diodorus, adeo ut monumenti vim atque mentem penitus exprimere, si non ex Phœnicio in Græcum sermonem vertere, censeatur; quidni à vero me hic parum aberrasse, vel potius ab eo ne latum quidem unguem discessisse, haud immerito suspicemur.

VI.

Quod ad dicendi attinet formulam, in nostro ter marmore repetitam, & apud Hebræos, pariter ac Phœnices, ex ultima penitus antiquitate receptam; phrasibus ei consimillimis scatere SS. Biblia Hebraica, iisdem etiam consentiente Chaldaico Paraphrase, critice sacrae omni studio exercentibus minime ignotum. Verum ut Hebraice atque Chaldaice minus luculenter scientibus hoc plenius innotescat, unum & alterum ejusdem locutionis exemplum ne pigeat jam in medium proferre. Hanc igitur à scriptorum biblicorum stylo neutiquam esse alienam, sat clare evincunt שר מנוחה ¹ SAR MENVCHA, PRINCEPS MENVCHÆ, מלך יריחו ² SAREI TZOAN, PRINCIPES TANEOS, מלך ירושלם ³ MELEC IERICHŌ, REX HIERICHVNTIS, מלך בבל ⁴ MELEC IERVSHALAIM, REX HIEROSOLYMORVM, רברביא טנא ⁵ RABREBAIA TANES, PRINCIPES TANEOS, vel רב טנא, RAB TANES, REGVLVS TANEOS, ut istiusmodi alia nunc omittam, quorum tam larga in sacro codice nobis suppetit copia, & quæ inde huc adducere inutile prorsus foret ac supervacaneum.

¹ Jer. LI. 59. ¹ Par. II. 52, 54. Matth. Hiller. ubi sup. p. 92, 923.

² Esa. XIX. 11, 13.

³ Jos. XII. 9.

⁴ Jos. XII. 10.

⁵ Jer. XXXIX. 3.

⁶ Targ. in Esa. XIX. 11, 13. Val. Schind. lex. pentaglot. p. 1558, 1682.

VII.

Quid sibi primitus voluerint hæc nomina civitatum propria חרן, הֶצֶן, אֶמֶת, haud facile expediverit vel eruditissimus lector. Quanquam enim אֶמֶת *veritatem, verum, fidem*, ac forsan *artificium* ¹ recte satis interpretemur; & quin הֶצֶן *armorum speciem*, vel *arma*, antiquitus denotaverit, ² nulli fane dubitemus; quamobrem tamen, aut qua de causa, binis Cypri urbibus hæc nomina indidere Phœnices, tanto intervallo, nobis hodie, ob veterum scriptorum inopiam, est incompertum. Quod ad חרן attinet, ultimum inscriptionis vocabulum, in infima marmoris parte incisum; id ex ³ חֲרָה, *adustio*, sine dubio deductum, à seculo ⁴ quidem Abrahamico ad nostra usque tempora ⁵ mansisse Mesopotamiæ civitatis nomen, doctus inficiabitur nullus; etsi unde, aut quo jure, urbi Cypriæ primum imposuere Phœnices, tot elapsis post jacta ejus fundamenta jam hominum ætatibus, vix ac ne vix quidem conjectura nobis assequendi datur locus. Utut est, neque primum vocis אֶמֶת elementum fuisse *Hbeth*, neque חרן *Koph*, licet aliter ⁶ senserit Cl. Bochartus, neque הֶצֶן denique *Caph*, (cum CITII nomen Phœnices, ac proinde, ut par est credere, Hebræi, הֶצֶן, non כְּתִים, scripserint) contrarium incassum monentibus Josepho, Eusebio, atque ⁷ Hieronymo, vocabula חרן, הֶצֶן, אֶמֶת,

¹ Schind. ubi sup. p. 90, 91.

² Id. ibid. p. 449.

³ Matth. Hiller. ubi sup. p. 179,

⁴ Gen. XII. 4.

⁵ Golii not. ad Alfragan. p. 249—252. Jos. Simon. Asseman. dissertat. de Monophysit. Romæ, 1721.

⁶ Boch. Chan. lib. I. c. 3. p. 370, 371.

⁷ Joseph. Euseb. & Hieronym. apud Bochart. ubi sup. ut & ipse Bochart. ibid.

quadringentis plus minus ante Christum annis in lapide nostro exarata, apertius ac luculentius testantur.

VIII.

Tres istos totidem urbium Cypriarum principes, ab oblivione & quasi interitu hic quodammodo vindicatos, multa abhinc secula bello mortem occubuisse, non usque adeo à vero esse alienum, ex superius forsan observatis colligatur; quod suo, eoque fatis claro, itidem testimonio egregie, nî fallor, ¹ confirmat Diodorus Siculus. AMATHVNTIS enim, CITII, atque SOLORVM, quibus forsitan, hujusce marmoris Phœnicii autoritate fulti, CERYNIÆ addamus licet, regulos, conjunctis copiis, AN. OLYMP. XCVII. 2. Evagoræ SALAMINIS regi, bellum illaturos, per legatos Artaxerxem de missitandis auxiliis sollicitasse; nec non Evagoram à parte hostium, Persarum nempe & Phœnicum, exercitus A. M. 3586. OLYMP. XCVIII. 3. victoriam reportasse, tradit celeberrimus ille historicus. Chabriam item Atheniensem, fufis & fugatis, ut omnino fit verisimile, Phœnicibus, totam insulam, AN. OLYMP. XCVIII. 1. in Evagoræ ditionem atque potestatem redeigisse, aliunde ² cognoscatur. Hinc igitur, si non annus, inscripto marmori sua saltem ætas tribuenda. Potuit enim hisce literis Phœniciis, vel 388mo, vel 386mo ante CHRISTVM anno, incidi monumentum. At rebus prospere ab Evagora in Cyprio gestis, ac idcirco trecentesimo octogesimo sexto ante CHRISTVM anno, rationibus ³ quondam allatis adductus, recentius non crediderim. Etenim Phœnices tot inscriptionibus nobili-

¹ Diod. Sic. ubi sup. lib. XIV. p. 447. & lib. XV. p. 460. Vide etiam Ephorum, apud Steph. Byzant. de urb. in voce *Ντιῆς*.

² Cornel. Nep. in Chabria. Xenoph. Hellenic. lib. V.

³ Inscript. Cit. &c. p. 41, 42. Oxon. 1750.

tatos prælio quodam, vel faltem flagrante bello Citieorum agro, interiisse, clare satis indicare videtur magna illa inter Citii rudera lapidum hodie sepulchralium ¹ frequentia. Ast de prælio ullo ad Citium commisso, & exorto in ejusdem urbis vicinia bello, ab Evagora Cypro pulso, ac è Salamine in ² Ægyptum devecto, usque ad subactos ³ à Seleuco & Ptolemæo Sotere regulos, 314mo atque 312mo ante Æram Christianam annis, quando lingua Phœnicia Citieorum tantum non vernacula esse desiit, altum apud scriptores veteres silentium. Quare nobilissima inscriptio, cujus hic tentatur explicatio, vel ad 388mum, vel ad 386mum ante Servatorem annum, salvo aliorum judicio, haud incommode referatur.

¹ Pococke's descript. of the East, vol. II. par. I. tab. XXXIII. & p. 213. Lond. 1745.

² Diod. Sic. ubi sup. p. 459, 460.

³ Id. ibid. p. 704, 705, 706.

INSCRIPTIO SECUNDA.

I.

INSCRIPTIONE Citieorum, Amathufiorum, & Ceryniorum tyrannis, quemadmodum eos diferte appellat ¹ Strabo, dicata, litera ultima mutila, ad pristinam suam formam restituta, & nova luce forsan donata; alia nunc illustranda subit, dandi casu (sicuti & complures inter ² rudera Citii reperi-
tæ) conscripta, elementisque puris putis Phœniciis itidem insignis. Quæ quidem inscriptio, spatio sane perquam arcto inclusa, quanquam egregia aliqua materia præ cæteris minime sit notabilis; eandem tamen quam priores cum aperte prodat antiquitatem, ac propterea bis mille, & quod excurrit, annos saxo censenda sit mansisse incisa, eam breviter saltem nobis hic expensam non ægre feret curiosus & eruditus lector. Immo toti literato orbi speramus omnino gratum atque volupe futurum, quod jam in apricum proferatur rarissimum hoc, & observatu sane dignissimum, vetustatis Phœniciæ monumentum.

II.

Primam literam in hoc lapide conspicuam *Lamed* Phœnicii induisse formam, adeoque istius elementi vicem præstitisse, ³ æquum est arbitremur.

¹ Strab. geogr. lib. XV. p. 684.

² Inscript. Cit. &c. p. 28, 29, & alib.

³ Inscript. Cit. &c. p. 12, & alib.

Secundam non nisi *Aleph* Phœnicium ante oculos posuisse, ¹ pro firmo ratoque habeatur.

Tertiam ad amuffim congruisse elemento *Schin*, non ambigendi, nedum ² inficiandi, datur locus.

Quartam Phœnicii *Mem* officio functam, inspectis præstantioribus ³ aliquot nummis atque inscriptionibus, liquido patet.

Quintam Phœnicum *Nun* & figuram sibi vendicasse & potestatem, ⁴ ex inscriptionibus pariter ac numismatis abunde constat.

Sexta *Ajin*, prout in quam plurimis ⁵ apparet antiquitatis Phœniciæ reliquiis, nobis conspiciendum sistit.

Septimam non nisi elementi *Tzade* usitatam veteribus Hebræis, ac proinde Phœnicibus, formam hic primitus exhibuisse, ⁶ pro certo atque indubitato habeatur.

Octavam, licet capite quadrato signatam, apud Phœnices nunc elementi *Resch*, nunc vero *τδ Daleth* gessisse ⁷ vicem, asserere non dubitamus. Per *Resch* tamen ut hic loci efferatur, ex vera inscriptionis indole atque genio, si cum id genus aliis conferatur, certius ac liquidius intelligi possit.

¹ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 12.

² Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 33.

³ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 33. Vid. etiam autor. ib. laudat.

⁴ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14, 33, &c. Vid. etiam autor. ib. laudat.

⁵ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 12, 14, 15, 34, &c. ut & autor. ib. laudat.

⁶ Hadrian. Reland. de num. vet. Hebræor. tab. I. num. 1, 2. & p. 151. Joan. Christ. Klem. tab. num. genuin. lit. antiqu. Hebraic. &c. in libel. de num. Hebræor. academic. Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 3, 4, 5, &c. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & met. in fici. Judæor. &c. tab. VII. num. 2. Tarvisii, 1745.

⁷ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 13, 15. Vid. etiam de num. quibusd. Sam. & Phœn. differt. tab. II. & p. 57, &c. Oxon. 1750.

III.

Hujusce igitur inscriptionis literas si formis novis Affyriacis donemus, & vulgari Hebraice scribendi more depingamus, sic legendum nobis demum se offeret monumentum.

לֵאשֶׁם נַאֲזָר :

NAATZAR LEASHEM,

vel

NATZAR LEASEM,

vel

NETZAR LEASHIM,

vel

NASAR LEASIM.

Quæ quidem verba Phœnicia Latine reddita non perperam effe-
rentur

ASHEMO DOMINO.

Sive

ASHIMO IMPERATORI.

Sive

D. M.

ASEMI PRINCIPIS.

IV.

ASHEM, ASEM, ASHIM, five ASHEMVM, quod attinet; id nominis Syriam atque Phœniciam redoluisse, quodammodo suadet Hhamathæorum, vel Chamathæorum idolum, ASHIMA, אַשִׁמָּא, dictum, quod SS. Biblia ¹ Hebraica semel diserte memorant. Neque valde mirum, quod vox Phœnicia ASHEM, seu

¹ 2 Reg. XVII. 30. Matth. Hiller, ubi sup. p. 609, 752.

ASEM, in nostro lapide sine *Jod* cernatur incisa; cum nomina Hebraica ¹ צִידוֹן, TZIDON, ² צִידָנִים, TZIDONIM, ut alia istiusmodi taceam, quæ in promptu sunt, ³ צִדֹן, TZIDON, ⁴ צִדְנָם, TZIDONIM, omisso *Jod*, scripsisse Phœnices, ex egregiis aliquot Sidoniorum nummis, certius addiscatur. Arabibus quoque, genti Phœnicibus perquam vicinæ, ipsissimum, de quo hic agitur, nomen ASEM non incognitum fuisse, indubitate monstrat munificentissimus ille apud Beidauæum Arabs, vocabulo ⁵ ASEM nuncupatus, qui ingentem dactylorum copiam Mohammedi suppeditavit. Verbum autem ASHEM, sive ASEM, ut his non diutius immoremur, ex Hebraico forsan, vel Phœnicio, ⁶ אַשָּׁם, *asham*, censeatur deductum.

V.

Vox NAATZAR, נַעְצָר, seu NATZAR, ab Hebraico, vel Phœnicio, ⁷ עָצָר, *atzar*, *potestatem habuit, imperavit, dominatus est*, &c. videtur profecta. Neque mirandum, quod *Nun* ad formam nominis hic pertineat; cum istud elementum, in principio fervile, ⁸ nomina interdum verbalia formare, (cujus, ut de aliis id genus fileam, exemplo sit נִפְתָּח ⁹ *flos*) nullus nesciat eruditus. Arabico ¹⁰ نَصَرَ, *natzar*, *adjuvit, custodivit, defendit, protexit*, &c.

¹ Jos. XI. 8. Matth. Hiller. ubi sup. p. 953.

² Deut. III. 9. Jos. XIII. 4. Judic. X. 12. Matth. Hiller. ubi sup. p. 157.

³ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. differt. tab. II. num. 4. Vid. etiam p. 56—59.

⁴ Vid. tab. II. num. 3, 4. & D. Bern. de Montfauc. palæograph. Græc. p. 118.

⁵ Beidau. in Kor. fur. IX.

⁶ Schind. pentaglot. p. 131, 132.

⁷ Id. ibid. p. 1371.

⁸ Boch. Chan. lib. I. c. 26. p. 634. Francofurti ad Mœnum, 1681.

⁹ Val. Schind. ubi sup. p. 1053.

¹⁰ Gol. lex. Arab. in voc. & Schind. ubi sup. p. 1153.

unde ¹ *ناصر*, *natzir*, vel *nazir*, *custos*, *defensor*, *protector*, &c. Phœnicium NATZAR admodum etiam fuisse cognatum, æquo factis jure, statuatur. Quæ si lectoribus in primis Orientalibus literis eruditis arrideant, quin NATZAR idem fuerit Phœnicibus quod Latinis DOMINVS, IMPERATOR, DEFENSOR, CVSTOS, &c. vix sanus quisquam dubitaverit.

VI.

Hinc forsân intelligatur oportet, nostrum ASHEMVM, ASHIMVM, five ASEMVM, quem adeo diserte memorat insignis lapis, vel unum è Phœnicum in Cypro ducibus fuisse, vel (quod ego potius duxerim) ipsissimum exercitus Phœnicii, aut ab Evagora ² Salaminio, aut à Chabria ³ Atheniensi prælio occisum, imperatorem. Qua nobis si integrum sit gaudere sententia, hunc ASHEMVM, seu ASEMVM, prout haud obscure innuit nostra inscriptio, vel 386to, vel 388vo ante CHRISTVM anno, ferro occubuisse, quod & ex ⁴ superius observatis quodammodo constat, disceptandi vix datur locus.

VII.

Nobilissimis literaturæ Phœniciæ reliquiis, hoc modo, breviter, at non, uti spero, prorsus infelicitè, illustratis; annotasse liceat, nullas iis, si prolatae jam conjecturæ harum rerum peritis allubescant, id genus vetustiores, elegantiores nullas, orbem hactenus novisse eruditum. Quadringentesimum enim, si vetustatem spectemus, ante CHRISTVM tantum non attingunt annum; principum vero atque optimatum titulos, si genium respiciamus, sic-

¹ Ibidem ibid.

² Diod. Sic. ubi sup. lib. XV. p. 460.

³ Cornel. Nep. in Chabria. Xenoph. Hellenic. lib. 5.

⁴ Vid. p. 18, 19.

uti in sepulchralibus ¹ inscriptionibus apud Cyprio-Phœnices concinnandis olim exarari fuetum, scite fatis conceptos, non invenuste ostentant. Interim ut tenuioribus nostris in re tam spisse abdita, cui tam crassa adhuc caligo sit offusa, conatibus ignoscat, orandus est doctorum cœtus. Nec æquiorum ac amiciorum profecto lectorum de his reformidandam esse sententiam, mihi abunde persuasum. Secum enim ipsi recolant necesse est, in nimium diu recondito & penitus abstruso hujusmodi argumento vel eruditissimos nonnunquam labi posse, sæpius autem in eo tractando revera graviter lapsos minus gnaros monumentorum veterum explicatores. Siquid autem valeat optimorum autorum testimonium, siquid nummorum fides, (quæ hic sane mirabiliter conspirasse videntur) à vero meam haud longe quidem aberrare confido interpretationem. Etenim id hic potissimum egi, ut ex præstantioribus primum nummis elementorum inibi conspекtorum elicerentur vires; è probatissimis ac spectatissimis deinde scriptoribus vocum eruerentur significationes; & historiæ demum antiquæ laciniarum (quibuscum mirifice congruit) ope utriusque inscriptionis indagaretur atque stabiliretur sensus. Qua nulla certe, monumentorum indole probe perspecta, apertior, simplicior, & directior, in his veteribus relegendis, ad veritatem excogitari potest via. Benigniores igitur ac faciliores, ne peritiores dicam, eruditionis antiquariæ cultores proposito me non penitus excidisse, haud iniquo forsan jure, decernent. Rectene vero, an fecus, fecerint, penes orbem literatum (cui parvum hoc, qualecunque sit, opusculum examinandum fisto) æquissima omnia trutina pensantem, esto judicium.

¹ Inscript. Cit. &c. p. 41, 42.

E R R A T A.

Pag. 18. *lin.* 21. *leg.* 388vo, vel 386to — P. 19. *l.* 6. *leg.* 314to — *l.* 10. *leg.* 388vum, vel ad 386tum — P. 22. *l.* 5. *leg.* נעצר —

D E

NUMMIS quibusdam SAMARITANIS & PHOENICIIS, vel insolitam præ se literaturam ferentibus, vel in lucem hætenus non editis,

DISSERTATIO SECUNDA.

RELICTIS nunc aliquantisper lapidibus Citieis, suadet operis ratio ut, ex præscripta ¹ mihi quondam regula, iis succedant ænea quædam minora, si ita loqui liceat, sed nec inferioris notæ, monumenta. Numismata dico nonnulla Samaritana & Phœnicia, vel adhuc inedita, vel insolitis, ac præ cæteris forte ignotioribus, literarum ductibus signata. Quæ quidem elementorum formæ si modo felicius investigari queant, marmoribus Citieis, à me hætenus intactis, aliisque non aspernandis antiquitatis Hebraicæ, sive Samaritanæ, atque Phœniciæ reliquiis interpretandis aliquatenus inserviant; quin & priscis quibusdam scriptoribus, iisque in primis bonis, lucem minime contemnendam præbeant. Quamvis igitur vetustatis Phœniciæ cultorum suffragia, prima statim facie, positorum ante oculos numismatum non eblandiatur materies; iis tamen cum historia interdum dubia confirmetur, vel sepulta atque perita restituatur, non indigna forsan censeantur quæ jam tandem plenius in usum eruditorum prodeant. Nec eorundem interpre-

¹ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. Oxon. 1750.

tationem, optimis ex autoribus, aliorum insuper advocata nummorum fide, concinnatam, inauspicato hic expeditam arbitrabor, si modo album ei calculum adjecerit in his rebus plus versatus & cordatus lector.

NUMMUS PRIMUS.

I.

Primus se ante oculos sistit nummus Samaritanus, id genus rarioribus fane accensendus, anno Simonis, Judæorum ducis atque principis, tertio percussus. Hoc, 'secum ex Oriente allato, me ditavit amicus & eruditus vir, Arthurus Pullinger, qui in peregrinatione Orientali antiquitatis Græcæ reliquiarum messem non exiguam conquifivit. Anticam ejus occupat vas duabus anfis instructum, & operculo tectum, circum quod terna sola supersunt elementa; quibus si quaterna deperdita, & ex nummis integrioribus ¹ supplenda, adjiciamus, conspicientur voces

שנת שלוש :

ANNVS TERTIVS :

Vel

ANNO TERTIO.

In postica vero cernitur pampinus, sive folium vitis, una cum binis literis, cæteris vetustate exesis, quæ epigraphen indigitant ²

חרות ציון :

LIBERTAS, seu LIBERATIO, SIONIS :

Vel

LIBERTATIS, seu LIBERATIONIS, SIONIS.

¹ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 5. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & met. in sicl. Judæor. &c. num. 3. Tarvisii, 1745.

² Thesaur. Pembrochian. & Honor. Arigon. ubi sup.

Quem quidem nummum aperte satis explicuit neque Relandus, neque Ottius, neque alius, si bene memini, harum literarum peritus; licet eum ¹ breviter & strictim attigerit V. C. Joannes Harduinus. Publici juris etiam fecit, ut alios taceam, ² Honorius Arigonus. Verum cum hujusmodi nummuli Samaritani, primo, secundo, tertio, & quarto post arcem Hierosolymitanam deditione à Simone acceptam annis percussi, complures ³ orbi erudito innotuerint; non est ut nostrum, tertio istius Judæorum pontificis anno cūsum, fusa jam narratione describamus.

II.

Observare tamen liceat, inusitatas in hoc numismate formas, ac præ cæteris forsan ignotiores, literis *Lamed* & *Vau* comparere appictas. Easdem autem istorum elementorum figuras ostentat nummus ab Honorio Arigono in medium nuper ⁴ prolatus, licet ab eo hac in re dissentiat alter è thesauro ⁵ Pembrochiano depromptus. Quod ad vocem *הרות* attinet, in posteriore facie conspicuam, eam vel ellipsin *רז ל* fuisse passam, cujus nonnulla SS. Biblia Hebraica nobis suppeditant exempla, ⁶ ut diserte monuit V. C. Christianus Noldius, vel, quod ego magis sentio, nominandi casu primitus conceptam, arbitremur oportet. Primum enim elementum *ה*, cum in nostro, tum in ⁷ Arigoniano, etiam,

¹ Joan. Harduin. Oper. select. p. 601. Amstelodami, 1709.

² Honor. Arigon. ubi sup.

³ Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. pass. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁴ Honor. Arigon. ubi sup.

⁵ Thesaur. Pembrochian. ubi sup.

⁶ Christian. Nold. concordant. particular. Ebræo-Chaldaicar. p. 418. Jenæ, 1734. Exod. XII. 13.

⁷ Honor. Arigon. ubi sup.

aliisque ¹ non paucis, nummis, & pampinum, five vitis folium, à se invicem vix disjuncta contemplamur; unde literam ² hiatum vacuum nunquam adimplevisse, ac proinde injuria temporis non excidisse, certo colligamus.

NUMMUS SECUNDUS.

I.

Secundus, à nemine hactenus explicatus, in gazophylacio ³ Pembrochiano egregius visitur nummus. Ex uno ejus latere binos observari falicum fasciculos, quibus in tabernaculorum festo usi sunt Hebræi, apposite satis notavit V. C. Joannes ³ Baptista Ottius. Hos undenæ circumfistunt literæ Samaritanæ, è quibus, integerrimis fane, conflantur voces

שנת ארבע רבהע:

ANNVS QVARTVS—QVADRANS:

Vel

ANNO QVARTO—QVARTA PARS.

Alteri autem impressum cernitur citreum, five malum citreum, quod in eodem festo manu sinistra tenere oportebat Hebræos, dum dextra fasciculum ferebant, & motitabant, prout haud perperam statuisse videtur ⁴ Cl. Ottius, una cum epigraphe hunc ad modum, si elementa inducamus Assyriaca, exarata.

לגאלת ציון:

REDEMPTIONIS SIONIS.

¹ Honor. Arigon. ubi sup. num. 4. Thesaur. Pembroch. ubi sup. num. 3. Hadr. Reland. ubi sup. pass.

² Thesaur. Pembroch. p. II. t. 85. num. 7.

³ J. Bapt. Ott. ep. de num. Samaritan. apud Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. p. 59. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁴ Id. ibid. p. 60.

Unde patet, nummulum nostrum, quartam, si audiendus sit Cl.
¹ Ottius, *gerah* partem, anno post arcem Hierosolymitanam deditione acceptam quarto, Simonis jussu, fuisse percussum.

II.

Quod ad vocem רבה, *reba*, vel *rebaba*, attinet, in hoc numismate conspicuam; eam *quadrantem* denotare, & sine ה in sacro codice reperiri scriptam, notius est quam ² ut probatione indigeat. Cujus, aliis ejusmodi omisiss, exemplo sit הנה כסף נמצא בידי רבע שקל כסף, *Ecce inventa est in manu mea quarta pars sicli argenti.* 1 Sam. IX. 8. Dubitari igitur vix potest, quin Pembrochianus, ante oculos versatus, nummus idem plane fuerit atque Servatoris nostri ἑχάλος τετραράντης, *ultimus quadrans*, ³ cujus meminere Evangelistæ; ac propterea nummulum istum octogesimam ⁴ *gerah* partem apud Judæos valuisse. Quo concessio, haud immerito notandus erit Cl. Ottius, ⁵ qui minima illa numismata, vasculo utrinque ansato, five urceo, & vitis folio signata, *quadrantes* statuit, ac centum viginti tales (vel plures potius) pro uno *siclo* postulari arbitratur.

NUMMUS TERTIUS.

I.

Tertius apud me extat nummus, antehac in lucem nunquam datus, ad Samaritanorum etiam numerum ascribendus.

¹ J. Bapt. Ott. ubi sup. p. 85.

² Val. Schind. lex. pentaglot. p. 1688.

³ Matth. V. 26. Mar. XII. 42.

⁴ J. Bapt. Ott. ubi sup.

⁵ Id. ibid. p. 86.

Hujusce faciem adversam, nonnihil detrimenti à vetustate passam, citharam, qua laudes Dei celebrare, eique pro acceptis beneficiis gratias agere, ¹ soliti sunt Hebræi, præ se ferre, ex alio ² nummo Samaritano, à V. C. Hadriano Relando publici juris factò, liquido patet. Unica litera, *Vau* scilicet, hic cernitur superstes. At integrum (prout bini docent nummuli ærei huic non absimiles, semel atque iterum ³ evulgati) sine omni dubio, sic se primitus habuit vocabulum ex hac cæterisque deperditis conflatum.

שמעון :

S I M O N.

Aversa autem calicem monstrat apertum, ampullam, sive vasculum Hebræis צלוחית dictum, quo per septem festi tabernaculorum dies aquam è Siloam haustam ingenti cum lætitia in ara exteriori libabant, ut erudite ⁴ notavit ipse ille in his studiis nobilissimus Coryphæus, Joannes Baptista Ottius. Hoc circumstant tres literæ Samaritanæ, *Hbeth*, *Resch*, & *Thau*, injuria temporis tantum non erasæ, pariter ac jugatæ duæ, pro *Tzade* atque *Jod* omnino habendæ, uti ex præclaro illo ⁵ Villalpandino ⁶ aliisque, inter se invicem collatis, nummis abunde constat. Suppletis igitur

¹ Psal. XXXIII. 2. XLIII. 4. LVII. 8. CVIII. 2, 3. CL. 3. & alib. pass.

² Tab. non. apud Hadr. Reland. de num. Samaritan. p. 184. num. 8. Vid. etiam Reland. ibid. p. 210—218.

³ Tab. non. apud Hadr. Reland. ubi snp. num. 2, 8. Vid. etiam num. 9. ibid. Reland. ibid. p. 201, 202, 218—222. & Joan. Christ. Klem. tab. num. genuin. lit. antiqu. Hebraic. &c. in libel. de num. Hebræor. academic.

⁴ Joan. Bapt. Ott. epist. ad Hadr. Reland. mis. p. 66.

⁵ Joan. Bapt. Villalpand. apparat. urb. ac templ. Hierosolymitan. par. I. & II. tom. III. p. 378. Romæ, 1604.

⁶ Walt. prolegom. p. 39. Joan. Henr. Hottinger. cip. Hebraic. dissert. de num. Orient. præfat. de var. Orient. monument. &c. Heidelbergæ, 1659. & Hadrian. Reland. de num. vet. Hebræor. p. 1. Trajecti ad Rhenum, 1709.

tur quæ defunt literis, lectori considerandam se facile sistet hæc inscriptio.

חרת ציון :

LIBERTAS, five LIBERATIO, SIONIS:

Vel

LIBERTATIS, five LIBERATIONIS, SIONIS.

Sciendum interea Hebræos & Phœnices *Vau*, quale servat adversa nummuli facies, haud aliter ac suum antiquitus *Digamma Æolicum* pinxere Græci, juxta superius ¹ observata, interdum exaravisse; itemque rarissimam istam elementorum *Tzade* atque *Jod* colligationem, integerrimam in hoc uno nummo repertam, & vel mancā non nisi in Villalpandino visam, firmissimo esse argumento, *Jod* eandem ² quam (in Jubæ regis denarii explanatione) olim deteximus formam aliquoties induisse. Hinc palam est, promptam illam & expeditam scribendi rationem, à Græcis, five ³ Syromacedonibus, tunc temporis usurpatam, apud Judæos, Simone suæ reipublicæ moderatore, etiam invaluisse. Quod alio itidem ⁴ exemplo monstratur. Priorem porro perraræ hujusce binarum literarum Samaritarum notæ partem *Tzade*, ⁵ ut potestate, ita & figura, referre, advocata nummorum fide, pro certo atque indubitato habeatur. Nil interim mirandum, quod ח, non ל, vocabulo חרת, vel חרות, literam ini-

¹ De num. quibusc. Samaritan. & Phœnic. &c. differt. p. 46, 47. Oxon. 1750.

² De num. quibusc. Samaritan. & Phœnic. differt. p. 54.

³ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. &c. p. 285, & alib. Lutetiæ Parisiorum, 1682.

⁴ Inscript. Cit. p. 15. Oxon. 1750. Reland. ubi sup. p. 1. Klem. ubi sup.

⁵ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. Reland. & Klem pass. Vid. etiam Montfauc. palæograph. Spanhem. de præst. & us. numism. & Don Luis Joseph Velazquez ensayo sobre los alphabetos de las letras desconocidas, que se encuentran en las mas antiquas medallas, y monumentos de España, tab. III. IV. En Madrid, 1752.

tialem præstet; cum ipsissimo verbo חָרַר, sine ל, inscriptos id genus identidem cerni nummos jam antea fufius fit ¹ ostensum. Quibus bene perpensis, certius de numismate hoc egregio judicium & sincerius haberi posse; idque ad Simonem, Summum Judæorum Sacerdotem, cujus in uno latere primum emicuit nomen, spectare, non est ut asserere subvereamur.

II.

Elementorum *Tzade* atque *Jod* jugatorum figuras, prout apud ² Villalpandum, ³ Waltonum, & ⁴ Relandum occurrunt, inter se ad amissim haud congruere, si clarissimos illos adeant autores, statim sentient eruditi. Villalpandinam item & Waltonianam à nostra longius paulo abire, Relandinam vero ad eam quam proxime accedere, liquido evincunt in ære incisæ harum literarum colligatæ formæ, ab iisdem scriptoribus prolatae. Dubium tamen nemini potest esse, quin, jam evulgato penitus inspecto nummo, inusitatus ille, de quo nunc agitur, character, in nummulo Pasqualiniano olim conspiciendus, non pro *Jod*, ut censuisse videtur ⁵ Villalpandus, sed pro *Tzade* atque *Jod*, prioris elementi parte tantummodo extrita, fuerit accipiendus. Neque mirari subeat, arctissimam sane inter nostram earundem literarum nexarum formam & Relandinam ⁶ intercedere cognationem; cum suam à numismate quodam descripsisse Relandum, jure optimo, suspicemur. Hoc submonet certe, si non aperte probat, quem explicandum suscepimus, nummus, ab omni longe fraude alienus. Quare

¹ Vid. p. 37, 38.

² Villalpand.

³ Walt.

⁴ Reland. ubi sup.

⁵ Joan. Bapt. Villalpand. ubi sup.

⁶ Reland. ubi sup. p. 1.

insolitam hanc binorum elementorum figuram eundem quem *Tzade* & *Jod* edidisse sonum, nobis, citra veritatis haud dubie dispendium, statuatur.

III.

Detectis nunc elementorum formis, & perspecto inscriptionis genio, restat ut symbolo anticæ appicto nonnihil lucis accendamus. Quid autem sibi velit singularis illa cithara, alibi vix unquam visa, adducto ad firmandam hic sententiam primi Maccabæorum libri scriptoris testimonio, facilius forsan expediemus. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἀκρας, inquit ille, ἢ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκωλύοντο ἐκπορεύεσθαι καὶ εἰσπορεύεσθαι εἰς τὴν χώραν, καὶ ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν, καὶ ἐπέινασαν σφόδρα, καὶ ἀπώλοντο ἐξ αὐτῶν ἱκανοὶ τῇ λιμῇ· καὶ ἐβόησαν πρὸς Σίμωνα δεξιὰς λαβεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, καὶ ἐκαθάρισε πλὴν ἀκρὰν ἀπὸ τῶν μiasμάτων. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν τῇ τρίτῃ καὶ εἰκάδι ἔδωτέρου μηνὸς ἔτους ἐνὸς καὶ ἐβδομηκοσοῦ καὶ ἑκατοσοῦ μετὰ αἰνέσεως καὶ βαΐων, καὶ ἐν ΚΙΝΤΡΑΙΣ, ἢ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν νάβλαις, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὅτι συνετρίβη ἐχθρὸς μέγας ἐξ Ἰσραὴλ; Καὶ ἔφησε κατ' ἐνι-αυτὸν τῷ ἄγειν τὴν ἡμέραν ταύτῃ μετ' εὐφροσύνης. “ Qui autem erant
“ in arce Hierosolymis prohibebantur egredi & ingredi in regio-
“ nem, etiam emere & vendere, adeo ut esurirent valde, peri-
“ rentque ex eis multi fame. Sed quum inclamassent Simonem
“ ut dexterar jungerent, dedit eis; & ejiciens eos inde, mundavit
“ quoque arcem ab inquinamentis. Et ingressus est eam die vi-
“ gesimo tertio secundi mensis, anno centesimo septuagesimo pri-
“ mo, cum laude, & termitibus, CITHARISQUE & cymbalis, &
“ nabliis, & hymnis, & canticis, eo quod attritus esset hostis
“ magnus, & ejectus ex Israele: constituitque quotannis agitari
“ diem illum cum lætitia: — Clare hæc & distincte à primi Maccabæorum libri scriptore tradita accepimus; quæ numismati

nostro egregio, post multa elapsa sæcula, haud parum lucis fœnerantur, ab ipso vicissim nummo, nî fallor, luculentius illustrata. Ex iis enim inter se collatis haud obscure patere arbitror, Simonem, arce Hierosolymitana sub ipsum 171mi æræ Selucidarum anni initium capta, in perpetuam rei memoriam, numismata percussisse; quin & citharæ, qua, Græcis Sione pulsas, & allato Judæis diuturnæ lætitiæ argumento, JEHOVÆ laudes celebrarunt, figura haud invitum signasse. Horum igitur utrique, scriptori scilicet & nummo, in posterum stabit immota fides, à male feriata minorum gentium criticorum turba nunquam labe- factanda.

IV.

Superius itaque observata si eruditis arrideant, ante oculos ver- fatum numisma anno Simonis primo, elapsis ab inchoato ejus sacerdotio aliquot mensibus, & ineunte 171mo æræ Seleucidarum anno, prodiisse, par est existimemus. Hoc profecto satis innue- re videtur primi ¹ Maccabæorum libri scriptor, ut Flavium ² Jo- sephum taceam, celeberrimum Judæorum historicum. Neque ab his dissentit nummus, cujus rudior quidem fabrica & simplicior inscriptio ante omnes QUARTO, TERTIO, SECUNDO, & vel PRI- MO signatos anno, nimium forsan festinanter, cusum arguunt. Quamvis enim, statim post amicissimam ad Simonem à Demetrio II. missam epistolam & medium, si meam eatur in sententiam, 170mum æræ Seleucidarum annum, in syngraphis & contractibus, ANNO PRIMO, SIMONE SUMMO PONTIFICE, MAGNO DVCE ET PRINCIPE JVDÆORVM, scribere cœperit populus; ipsissima ta- men hæc vocabula ante arcis Hierosolymitanæ deditionem num- mos Hebraicos ostentasse, inspecto penitus nostro, & perpenso

¹ 1 Maccab. XIII. 49, 50, 51, 52.

² Joseph. antiquit. lib. XII. c. 11.

autorum supra laudatorum testimonio, vix erudito cuipiam, opinor, erit persuasum. Ut ut est, nummulum nostrum ante ¹ stabilitam Judæorum rempublicam, & firmatum Simonis imperium, prodiisse, haud ægre nobis largientur harum literarum periti. Præclarus interim cum sit, hæctenus ineditus, ac post mille & nongentos propemodum annos ex tenebris erutus, indignus mihi haudquaquam est visus qui literato orbi jam plenius traderetur.

NUMMUS QUARTUS.

I.

Quartus, penes me, ad eos à regibus Syriæ, Seleuci successoribus, five Seleucidis, cufos, (quorum nonnullis, typum atque fabricam si spectemus, omni fere ex parte similis ² habeatur) primo quidem intuitu, referendus videtur nummus. Caput, nî fallor, ostentat Cleopatrar, Demetrii II. uxoris, mitratum, collecto in nodum crine, quale id in binis ab Haymio ³ vulgatis nummis, & trinis Gothanis, ⁴ conspiciendum extat. Bovem autem, seu taurum, ut opinor, quemadmodum ⁵ alia Cleopatrar numismata, præfert averfa, humi procumbentem; sub cujus pedibus quinæ literæ Samaritanæ, prima vetustate tantum non exefa, deprehenduntur. Quod ad Cleopatram pertinuerit nummus, quodammodo item ⁶ suadet vultus, aliis ex numismatibus satis

¹ 1 Maccab. XIII. 35-43. J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 284, 285.

² Nicol. Francesc. Haym Roman. del tesoro. Britannic. vol. I. p. 30, 32, 64, 67, 73, &c. In Londra, 1719.

³ Haym, ubi sup. p. 64, 73.

⁴ Christian. Sigismund. Liebe, in Goth. numar. p. 115, 116. Amstelædami, 1730.

⁵ Idem ibid.

⁶ Haym & Liebe, ubi sup.

notus. Adeat vero ¹ Christianum Sigismundum Liebe in his rebus exquirendis belle curiosus lector, qui plura de tauro, vel bove, Syriae regum nummis identidem impresso, desiderat expiscari.

II.

Quod ad elementa attinet, nostro in numismate conspicua; ea pura puta esse Samaritana, quanquam injuria temporis aliquatenus læsa, non mera Phœnicia, ex insignioribus quibusdam veterum Hebræorum nummis, liquido forsan evincatur. Primum enim nobis visendum sistere Samaritanum ² *Schin*, secundum vero ³ *Mem*, tertium ⁴ *Ajin*, quartum ⁵ *Vau*, & quintum ⁶ *Nun*, perspectis folis Pembrochiano atque Arigoniano thesauris, vix ulla dubitandi ansa, siquid judico, præbetur eruditis. Perrarum igitur, si non sui generis unicum, nummum Simonis, Summi Judæorum Pontificis, nomen, literis Samaritanis depictum, primitus exhibuisse, (quod & egregie confirmat Cleopatæ caput ex altera parte ostensum, cum pro Cleopatæ capite hoc satis commode accipiat) veri esse quam simillimum, saltem ab omni fide non alienum, mihi prorsus persuadeo.

III.

Demetrium Nicatorem, bellum cum Arsace, Parthorum rege, suscepturum, conscripto & comparato exercitu, ut suppe-

¹ Christian. Sigismund. Liebe, ubi sup.

² Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. num. 8. Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunq. form. & metal. &c. fidei. Judæorum. tab. VII. num. 5.

³ Thesaur. Pemb. & Arigon. ubi sup.

⁴ Thesaur. Pemb. & Arigon. ibid.

⁵ Arigon. ubi sub. num. 3, 5.

⁶ Thesaur. Pemb. & Arigon. ubi sup. Vid. etiam Rel. Klem. &c.

tias laborantibus superiorum satrapiarum Græcis atque Macedonibus opportunius ferret, trajecto Euphrate, 172do Seleucidarum anno, in Mesopotamiam pervenisse, apposite satis notavit primi Maccabæorum libri ¹ scriptor. καὶ ἐν ἑτῇ δευτέρῳ, inquit ille, καὶ ἐβδόμηκῳ καὶ ἑκατοστῳ, σωήραγε Δημήτριος ὁ βασιλεὺς τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ ἐπορεύθη εἰς Μήδειαν τῇ Ὀπισθάσασθαι βοήθειαν αὐτῶν, ὅπως πολεμήσῃ τὸ Τρύφωνα. Καὶ ἤκασεν Ἀρσάκης ὁ βασιλεὺς τῇ Περσίδος καὶ Μηδείας, ὅτι ἦλθε Δημήτριος εἰς τὰ ὅρια αὐτῶν, καὶ ἀπέστειλεν ἓνα τῶν ἀρχόντων αὐτῶν συλλαβεῖν αὐτὸν ζῶντα. Καὶ ἐπορεύθη καὶ ἐπάταξε πλὴν παρεμβολὴν Δημητρίῳ, καὶ σωήλαβεν αὐτὸν, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς Ἀρσάκην, ὃ ἔθετο αὐτὸν ἐν φυλακῇ. “Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum, & abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Tryphonem. Et audit Arfaces rex Persidis & Mediæ, quia intravit Demetrius confines suos, & misit unum de principibus suis, ut comprehenderet eum vivum, Et abiit, & percussit castra Demetrii: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arfacem, & posuit eum in custodiam.” At egresso, & deinde ab Arface capto, ² Demetrio, uxor ejus Cleopatra, regni Syriæ procuratrix, quæ jam tum ³ Seleuciæ rerum forsan potiebatur, nostrum nummulum, in perpetuam confirmatæ ipsissimo hoc anno ⁴ Demetrium inter & Simonem amicitiae memoriam, videtur percussisse. Quæ quidem observata (quibuscum concinit ⁵ Josephus, pariter ac ⁶ Justinus historicus) mire illustrent sequentia in eodem ⁷ capite scrip-

¹ 1 Maccab. XIV. 1, 2, 3.

² 1 Maccab. XIV. 3.

³ Joseph. antiquit. lib. XIII. cap. 12.

⁴ 1 Maccab. XIV. 38, 39.

⁵ Joseph. ubi sup.

⁶ Justin. lib. XXXVI. c. 1. lib. XXXVIII. c. 9. lib. XLI. c. 5, 6. Oros. lib. V. c. 4.

⁷ 1 Maccab. XIV. 38, 39.

toris supra laudati verba. καὶ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος ἔθηκεν αὐτῷ τὴν ἀρ-
 χερωσύνην κατὰ ταῦτα, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ ἐδόξασεν
 αὐτὸν δόξῃ μεγάλῃ. “Et rex Demetrius statuit illi summum sacer-
 “dotium. Secundum hæc fecit eum amicum suum, & glorifi-
 “cavit eum gloria magna.” Superius igitur annotatis si calculum
 adjecerit eruditus lector, eximium, de quo nunc agitur, num-
 mum 172do, vel 173tio Seleucidarum anno prodiisse, elapso ab
 inchoato Simonis sacerdotio præterpropter triennio, non est ut
 asserere dubitemus.

IV.

Quid sibi velint obscura illa literarum quarundam Græcarum
 vestigia, in superiore anticæ parte insculpta, & oculorum aciem
 tantum non effugientia, vel ipse Oedipus haud facile expediverit.
 Elementa enim hic primitus exarata, tempore, rerum edaci, nunc
 pene exesa, & in aliis etiam Cleopatæ ¹ nummis comparentia,
 nec urbis alicujus nomen, nec Seleucidarum annum indigitasse,
 ex optimis fane ² autoribus colligatur. Quid igitur hæc anti-
 quitus designarunt, aliis, quibus uberior conjectandi facultas, in-
 dagandum relinquo. Utcunque tamen sit, nostrum numisma li-
 teris Græcis, pariter ac Samaritanis, inscriptum fuisse, & Ha-
 drianum imperatorem antecessisse, (quod & manifeste docent
 complures apud Lieb. & Frælichium Cleopatæ nummi) pro
 certo atque indubitato habeatur. Quo posito, nummos Sama-
 ritanos, Simonis nomine signatos, ad Simonem Barchochabam,

¹ Christian. Sigismund. Leib. ubi sup. Erasmi. Frælich. annal. compend.
 reg. & rer. Syr. tab. XI. Cleopat. num. 1, 2, 3, 4, 5. Viennæ Austriæ, 1744.

² F. Henric. Noris, de an. & epoch. Syromaced. Jacob. Uffer. Arma-
 chan. annal. Vet. & Noy. Testament. J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. Haym,
 del tesor. Britan. vol. I. Christian. Sigismund. Liebe, in Goth. numar. E-
 zek. Spanhem. de præst. & us. numism. ant. tom. I. Joan. Harduin. chro-
 nol. Vet. Test. alique mult. pass.

rerum potiente Hadriano, nequaquam referri posse, æquum est arbitremur. Hoc item aperte probat ¹ alibi fusius explicatus Jonathanis, Summi Judæorum Sacerdotis atque Principis, nummus. Corruat igitur necesse est ² D. Henrionis de horum nummorum antiquitate, sive novitate potius, sententia. Neque possunt non in nihilum abire inania illa ³ Basnagii, eodem fere recidentia, somnia atque deliramenta, nulla certa fide, nullo solido fundamento, nullis prorsus rationum momentis denique subnixa.

NUMMUS QUINTUS.

I.

Quintus, apud me, hætenus ineditus, & integerrimus fane, nunc expendendus subit nummus. Hinc caput Antiochi IV, cui *Epiphanis* cognomen, cernitur diademate redimitum, & corona radiata ornatum, pone quod litera ::M::, binis aliis, ut ⁴ videtur, injuria temporis exesis: illinc vero triremis, cum epigraphe ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, id est REGIS ANTIOCHI, & in ima parte nomen ΣΙΔΩΝΙΩΝ, SIDONIORVM, cui elementa quinque subduntur Phœnicia, quæ LESIDONIM, vel potius LETZIDONIM, sonant, Græcisque aptissime respondent; ut, perpensis singulis, facile & nullo quidem negotio, demonstrari possit.

¹ De num. quibusc. Sam. & Phœn. differt. p. 61—73.

² Histoire de l'academie royale des inscriptions & belles lettres, tom. II. p. 306—311. A la Haye, 1724.

³ Basnag. apud Joh. Gottl. Carpzov. Crit. sacr. Vet. Test. p. 236. Lipsiæ, 1728.

⁴ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. in Antioch. IV. p. 197. Lutetiæ Parisiorum, 1682.

II.

Primum, quod notandum venit, elementum ipfissimum evadere Sidoniorum veterum numismaticum *Lamed*, jam satis superque ¹ est ostensum.

Secundum $\tau\tilde{z}$ *Tzade*, quanquam ab aliis hujusce literæ paululum abludat formis, vicem gerere, omnibus in his studiis exercitatis ubique ² notum.

Tertium $\tau\tilde{d}$ *Daleth*, capite licet quadrato depictum, officio ³ fungi, neminem arbitror inficias iturum.

Quartum *Nun* Samaritanum, quemadmodum apparet in ⁴ nummis, plurimum referre, prima statim facie agnoscet harum rerum callens lector.

Quintum non nisi *Mem* esse Phœnicium, perspecto Demetrii III, Syriæ regis, ⁵ à Sidoniis percusso, nummo, nequicquam refragante, & hanc literam *Nun* perperam statuente, V.C. D. ⁶ Bernardo de Montfaucon, fateantur necesse est eruditi.

Elementa igitur illa Phœnicia, in hoc numismate spectanda, nomen Sidoniorum Phœnicium, gignendi casu conceptum, visendum sistere, (quod & prorsus suadet Græcum ΣΙΔΩΝΙΩΝ, nos-

¹ Inscript. Cit. p. 12. Oxon. 1750. Montfauc. palæograph. Græc. p. 118. Nic. Fran. Haym, in tesor. Britan. vol. I. p. 100.

² D. Bern. de Montfauc. & Haym, ubi sup.

³ Inscript. Cit. p. 13. De num. quibusd. Sam. & Phœn. differt. p. 57. & alib. pass.

⁴ Vid. tab. apud Hadr. Reland. & Joan. Christ. Klem. ubi sup. thesaur. Pembrochian. p. II. t. 85. & Honor. Arigon. numismat. quæd. cujuscunque form. & met. in sicl. Judæor. &c. tab. VII. Tarvisii, 1745.

⁵ Montfauc. & Haym, ubi sup.

⁶ Montfauc. ubi sup. p. 118, 122.

tro itidem consentiente ¹ alio insigni nummo) omnino oportet intelligatur.

III.

Quod ad Antiochum IV, Syriæ regem, hoc numisma pertineat, non caput ejus duntaxat ac triremis ab eodem ostentata indicio ² sunt, sed & litera illa superstes $\text{M} \text{M}$, ³ quam numeralem esse, istiusque principis regno soli competere, nos certiores facit V. C. J. Foy-Vaillantius. Hoc item, si ⁴ Montfauconium atque Haymium, ut alios præteream scriptores, consulamus, abunde fiet perspicuum, & extra omnem certe dubitationis aleam ponetur.

NUMMUS SEXTUS.

I.

Nummum sextum, meæ haud ita pridem supellectili antiquariæ additum, à Sidoniis itidem cufum, olim vulgavit ⁵ Haymius, & nuperrime ⁶ Arignonus. Nonnullæ in averfa parte singulares deprehenduntur elementorum Phœniciorum formæ, præsertim $\tau\omega\upsilon$ *Tzade* &, ut opinor, *Vau*, quæ alibi forsan non occurrunt. Prius nummuli latus caput exhibet turritum, pone quod literæ, ut autumat Cl. ⁷ Maffonius, numerales, (nec immerito, cum hoc ⁸ aperte probet insignis Antiochi IV. nummus) tantum non

¹ Montfauc. & Haym, ubi sup.

² Vaill. ubi sup. p. 197, 198, 199, 200.

³ Idem ibid. p. 197.

⁴ Montfauc. & Haym, ubi sup.

⁵ Haym. ubi sup. p. 105.

⁶ Arigon. ubi sup. num. Phœn. tab. I. num. 9.

⁷ Maff. apud Haym. ubi sup.

⁸ J. Foy-Vaill. Seleucid. imper. p. 197.

detritæ, MA: posterius autem temonem, epigraphe circundatum Phœnicia, cujus quaternæ priores literæ SIDONIM, vel TZIDONIM, sine dubio debent efferri; cum eadem atque Chaldaicæ, five Assyriacæ, צִדְנִים vi aperte polleant. Hoc, advocata præstantiorum aliquot nummorum fide, & inspecta penitus superius explicata inscriptione, plenius innotescet.

II.

Primum in vocabulo LETZIDONIM elementum *Lamed*, ex Vaillantiano, Montfauconiano, Haymiano, & Arigoniano nummis, pariter ac quinto nostro, hic funditus periisse constat. ¹

Secundum esse *Tzade* Phœnicium, forma licet minus cognita donatum, clare satis testantur numismata quædam præclara, bono literarum fato, in lucem prolata. ²

Tertium eandem vim & usum cum Phœnicum *Daleth* hic fortiri, ex dictis omnino fit manifestum. ³

Quartum aliud non est quam *Nun* Phœnicium, quale id in compluribus nummis & inscriptionibus conspiciendum extat. ⁴

Quintum formam pristinam טֵם *Mem*, vix leviter mutatam, ostentare, norunt omnes in antiquaria eruditione Phœnicia mediocriter versati. ⁵

Quod ad insolitam hic attinet elementi *Tzade* figuram, præ cæteris forte ignotiorem, annotasse sufficiat, eam à binis, ⁶ apud Vail-

¹ J. Foy-Vaill. ubi sup. p. 200. Haym, Montfauc. & Arigon. ubi sup.

² Ibidem ibid.

³ Inscript. Cit. p. 13, 14, 15. De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 57, 58.

⁴ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 14, 15, 33, 34. De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. & p. 58, 60. Vid. etiam huj. dissert. tab. II. & p. 50.

⁵ Inscript. Cit. &c. pass. Vid. etiam huj. dissert. tab. I, II. & p. 50.

⁶ Vall. & Montfauc. ubi sup.

lantium & Montfauconium, numismatis mire illustrari; quam ejusdem literæ in iis conspicuæ formæ à nostra paululum forsan recessisse censeantur.

III.

Perspectis singulis totius inscriptionis elementis, palam est primum, octavum, & decimum quartum aliter ¹ apud Vaillantium, Haymum, ac Arigonum, eorum forsan incuria, atque in posito ante oculos nummo cerni depicta. Primum, quod à ² usitata Phœnicibus istius elementi figura non multum abludit, eandem quam *Tzade* accepisse potestatem, liquido satis evincit proxima à postrema inscriptionis litera, pro *Tzade*, sicuti ex ³ autoribus supra laudatis abunde constat, omnino habenda. Octavum autem, pariter ac decimum quartum, quanquam inusitatioribus paulo ductibus figmentur, non nisi quandam τξ *Vau* induisse figuram, in dubium, siquid judico, minime vocabunt eruditi. Cætera epigraphes elementa non libet nunc expendere, cum hic unice spectetur insolita illa τξ *Tzade* ex numismatibus nondum eruta forma; tametsi, re hoc postulante, nonnihil lucis me iis posthac affusurum confido.

NUMMUS SEPTIMUS.

I.

Septimus, à Sidoniis percussus, quem olim protulit ⁴ Vaillantius, ad Demetrium II, Syriæ regem, pertinuit nummus. Ca-

¹ Vaill. Haym, & Arigon. ubi sup.

² Ibidem ibid. Montfauc. ubi sup.

³ Ibidem ibid.

⁴ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 273.

put Demetrii hic cernitur diadematum, una cum monogrammate literas ΔΗΜΗΤΡ, inter se colligatas atque implicatas, præferente; in averſa autem parte figura muliebris ſtolata ſupra triemem ſtat, dextram extendens, & ſiniſtra baculum cruce terminatum gerens. Pone quaterna conſpiciuntur elementa Phœnicia, alio injuria forte aliqua extrito, ut ex nummo ¹ Vaillantiano aperte ſatis conſtare videtur. Figura ſtolata ſupra triremem, Sidoniorum, pariter ac Tyrriorum, ² ſymbolum, ſtans pro Aſtarte, Sidoniorum dea, haud perperam habeatur, Hebræis atque Phœnicibus ³ ASHTAROTH dicta.

II.

Quod characteres Phœnicii hic conſpicui, quos incognitos pronuntiavit Vaillantius, eadem vi atque *Lamed*, *Tzade*, *Daleth*, & *Nun* omnino polleant, fidem faciunt oculatam complures ⁴ nummi, his ipſis elementorum formis palam inſcripti. Vulgaris igitur ſi nobis placeat Hebraice ſcribendi ratio, evadent לִצְדֹן, LETZIDON, vel potius לִצְדֹןִי, LETZIDONִי, SIDONIORVM, & nummum Sidone fuiſſe percuſſum, ſatis monent. Duo interim ad noſtrum nummulum obiter notanda ſubeunt. Primum, quod in eo *Tzade* Phœnicium, figura illa hætenus ignota ſignatum, occurrit; ſecundum, quod, literis Græcis ΘΕΑΣ ΔΠΡ inſcriptus, in cimelio Wakiano aſſervatur.

¹ Id. ibid.

² J. Foy-Vaill. ubi ſup. p. 272, 273. 307.

³ Id. ibid.

⁴ Vid. p. 49—52. & tab. III. num. 5, 6.

NUMMUS OCTAVUS.

I.

Octavus, à Sidoniis etiam cufus, in manus mihi haud ita pridem venit nummus. Alius ¹ huic perquam fimilis paucis abhinc annis publici juris fuit factus. Noster ab uno latere caput exhibet muliebre turritum, Cybeles forsan, vel Astartes, Sidoniorum deæ, pone quod palmæ ramus, & ante litera Græca numeralis c. Alteri autem clava, pariter ac sagitta, quantum ego opinione auguror, una cum quatuor elementis Phœniciis, cernitur impressa. Litera Græca c, ante caput turritum visa, zoomum, vel zoimum, epochæ Sidoniorum ² posterioris annum, quod & luculentius testatur recentior istius elementi forma, sine dubio designat. Quo concessio, litera hæc numeralis ad A.V.C. 843. nos aperte deducet; siquidem ea Sidonis epocha, post antiquatam Seleucidarum æram inducta, cœpit A.V.C. 643. uti invictis rationum momentis demonstravit celeberrimus ³ Norisius. Imperii igitur Romani clavum tenente Commodò, 190mo post natum Servatorem anno, nummulum nostrum prodiiisse haud ægre nobis, nî fallor, largientur eruditi.

II.

Primum elementorum Phœniciorum clavam & sagittam hic circumstantium esse *Tzade*, ductibus licet inusitatoribus dona-

¹ Lettres de critique, & literature, d'histoire, &c. par feu Monsier Gifbert Cuper, &c. p. 30. & alib. A Amsterdam, 1743.

² D. Masson. apud Nic. Fran. Haym, ubi sup. p. 105, 106.

³ F. Henric. Nor. de an. & epoch. Syromaced. dif. IV. c. 5. §. 1.

tum, ex cæteris, quæ sequuntur, literis, omnino fit manifestum.

Secundum τδ *Daleth* sibi haud immerito vindicare potestatem, ¹ alibi fufius ostensum.

Tertium nonnunquam exprimere Phœnicium *Vau*, ² nummorum innixi fide, afferere non dubitamus.

Quartum veterum Hebræorum haud parum referre *Nun*, ex ³ Cleopatrarum nummo superius explicato, pariter ac ⁴ aliis, qui identidem occurrunt, liquidius intelligi possit.

Quaterna igitur hæc elementa non Tyrum, prout perperam statuit ⁵ Lacrozius, sed Sidonem, uti rectius voluit ⁶ Relandus, designare, perpenfis singulis, pro comperto atque explorato habeatur.

NUMMUS NONUS.

Nonus, à viro eruditissimo, Erasmo ⁷ Frœlichio, haud ita pridem editus, ad Sidonios etiam spectavit nummus. Ex antica parte caput Demetrii I, Syriæ regis, ostentat diademate cinctum; ex postica autem navem, five triremem, una cum inscriptione

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. p. 74, 75. Vid. etiam tab. II. ibid. num. 8.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. &c. p. 74. Oxon. 1750. Vid. etiam Brian. Walton. tractat. de antiqu. ponderib. monet. & mensur. p. 39. Lond. 1657. & Ez. Spanhem. de præst. & us. numism. antiquor. tom. I. p. 354, 360.

³ Vid. tab. II. num. 4. & p. 46.

⁴ Vid. tab. I. V. VI. VII. &c. apud Hadr. Reland. de num. vet. Hebræor. Trajecti ad Rhenum, 1709.

⁵ Lettres de critique, & literature, d'histoire, &c. par feu Monsieur Gilbert, Cuper, &c. p. 43. A Amsterdam, 1743.

⁶ Lettres de crit. & literat. d'hist. &c. p. 36.

⁷ Erasmi. Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. tab. VIII. num. 10. & p. 55. Viennæ Austriæ, 1744.

Græca, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΔΩΝΙΩΝ, nec non quinis literis Phœniciis, *Lamed, Tzade, Daleth, Nun, & Mem*, quæ LETZIDONIM, i. e. SIDONIORVM, sine dubio sonuere. Hic nummus egregius locupletissimum clarissimi & doctissimi viri, Everardi Fawkener, equitis aurati, Serenissimi ac Potentissimi Britanniarum Regis ad Aulam Ottomannicam nuper legati, cursorum vero Magnæ Britanniae publicorum nunc præfecti generalis, cimeterium ornare¹ perhibetur.

NUMMUS DECIMUS.

Decimum, à Sidoniis etiam percussum, nummum mihi dono dedit reverendus & eruditus vir, Richardus Pococke, juris utriusque Doctor, Societatis Regiæ Sodalis, nec non Archidiaconus Dubliniensis. Pumilio in averfa parte hic conspectus dextra clypeum, sinistra vero fulmen gerere videtur; quin & *Daleth* Phœnicium capite partim rotundo, partim triangulari cernitur signatum. Cætera nummo nostro quinto, olim² fusius illustrato, omnino similis habeatur.

NUMMUS UNDECIMUS.

I.

Undecimus, penes me proflans, ad Tyrios olim pertinuit nummus. Is ab antica parte caput Deæ Syriæ, sive Cybeles, turritum exhibet; pone quod palmæ ramus. Triremem vero, Tyri monogramma, epigraphen Græcam, ΙΕΙΙΙ ΑΙΙΙ, & trinas li-

¹ Erasm. Froelich. prolegom. cap. II. p. 6. Viennæ Austriæ, 1744.

² De num. quibusc. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 5. & p. 59—61. Oxon. 1750.

teras Phœnicias postica ostentat. Inscriptio Græca & Tyri monogramma primitus integra extitere ΤΥΡΩ ΙΕΡΑΣ, ut ex ¹ compluribus Tyrionum nummis abunde constat. Phœnicia autem hic conspicienda elementa non nisi Tyri nomen Phœnicium, quod & indicio est monogramma, aperte designant. Sed, advocata nummorum atque inscriptionum fide, certius de his iudicium & sincerius haberi possit.

II.

Primum igitur elementum eadem qua *Lamed* hic pingi forma, insigniora ² quædam antiquitatis Phœniciæ testantur monumenta.

Secundum non aliud esse quam Phœnicum *Tzade*, ex Sidoniorum nummis, & superius observatis, pariter ac Tyri monogrammate, hic & alibi viso, omnino fit ³ manifestum.

Tertium *Resch* esse Phœnicium, quale id in numismatibus & lapidibus Citieis ⁴ comparet, neminem inficias iturum arbitror.

Quibus positis atque concessis, inscriptio, in ima nummuli parte, Phœnicia, literis Assyriacis expressa, evadet לִצְר, LETZVR, i. e. TYRI, vel ΤΥΡΩ, quemadmodum se fert monogramma, cui aptissime respondet, hic scite depictum. Nec dubitabunt eruditi an recte se habeat vocabulum צִר, TZVR, sine *Vau* exaratum; cum nomen Tyri ita Hebraice, ac proinde Phœnicie, scriptum in scriptoribus ⁵ sacris evolvendis passim occurrat.

¹ J. Foy-Vaill. Seleucidar. imper. p. 304, 305, 307, 308, &c. Lutitiæ Parisiorum, 1682.

² Inscript. Cit. &c. p. 12, 32. Pococke's descript. of the East, vol. II. par. I. p. 213. tab. XXXIII.

³ Vid. tab. I. inscript. 1. tab. III. num. 6. & p. 52.

⁴ Inscript. Cit. &c. tab. I. & p. 15. Vid. etiam de num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 7. & p. 66. Oxon. 1750.

⁵ Jos. XIX. 29. Psal. XLV. 13. Ezech. XXVI. 4. & alib.

NUMMUS DUODECIMUS.

Duodecimus, apud me, à Tyriis etiam veteribus cusus fuit nummus. Duas præ se fert literas numerales, vetustate tantum non extritas; deest ei palmæ ramus; non nisi pars Tyri monogrammatæ conspicitur; & elementum Phœnicium *Resch*, Græcum ¹ ad modum, capite triangulari spectatur. Cætera sane simillima undecimum & duodecimum hic numismata, si non paria ac plane gemina, censeantur.

NUMMUS DECIMUS TERTIUS.

Decimus tertius, in scriniis Wakianis reconditus, Tyri itidem prodiit nummus. Palmam, literas numerales BN, ΑΤΚΑΒΑΝΤΟΣ initialem L, pariter ac alias, ΙΕΡ!!!ΑΣ, in eo, non sine voluptate, contemplamur. Ast è Phœniciis, quibus primitus signabatur, elementis una tantum, videlicet *Tzade*, integra atque salva nostro seculo servatur. Ex numeralibus, quas exhibet, literis colligamus licet, nummulum A.V.C. 695to fuisse ² percussum; quod & de undecimo ac duodecimo numismatis, æquo forsan jure, statuatur.

NUMMUS DECIMUS QUARTUS.

Decimus quartus, ab ³ Haymio ac ⁴ Frœlichio, ut alios taceam, publici juris factus, in gazis Abdyana & Fawkeneriana conspi-

¹ Chish. antiquitat. Asiat. p. 21. Lond. 1728.

² Haym, del. tesor. Britan. vol. I. p. 105, 106. Vid. etiam F. Henr. Noris. de an. & epoch. Syromaced. diff. IV. c. 5. §. 1.

³ Haym, del. tesor. Britan. vol. I. p. 49, 50.

⁴ Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. tab. VIII. num. 15. & p. 59.
ciendus

ciendus extat nummus. Is, regnante Demetrio I, 158vo Seleucidarum anno, Tyri etiam fuit percussus. Ignotiore *Tzade* Phœnicium forma, quod in inscriptionibus Citieis, pariter ac aliquamultis Sidoniorum atque Tyrriorum numismatis, nonnunquam occurrit, uti ¹ superius observatum, palam ostendat.

NUMMUS DECIMUS QUINTUS.

Decimus quintus, qui paucis abhinc annis mihi in manus venit, item Tyri, rerum potiente Demetrio II, 168vo Seleucidarum anno, cusus fuit nummus. Alius huic confimilis, deformatis tamen, vel perperam potius descriptis, literis Phœniciis, apud ² Vaillantium reperitur. In averfa parte eadem prorsus emicant elementa Phœnicia, iisdemque plane ductibus insignia, quæ undecimum duodecimum & decimum tertium nobis numismata perpendenda sistunt.

NUMMUS DECIMUS SEXTUS.

Decimum sextum, à Tyriis itidem percussum, triremi, solito eorum symbolo, una cum epigraphe Græca, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, in Antiochi Evergetis honorem, signatum, nummum nobiscum ³ communicavit Cl. Vaillantius. Tribus etiam literis Phœniciis, quarum ultima *Resch* capite videtur destituta, unde fit vocabulum לִצְרַי, LETZVR, i. e. TYRI, (quod & clare evincit hic spectandum Tyri monogramma) cernitur inscriptum. Quem quidem nummum 178vo Seleucidarum anno prodiisse, ut ⁴ annota-

¹ Vid. p. 8, 53, 54.

² Vaill. ubi sup. p. 272.

³ Vail. ubi sup. p. 307.

⁴ Id. ibid.

vit Vaillantius, aperte indicant literæ numerales H O R, in postica ejus parte depictæ.

NUMMUS DECIMUS SEPTIMUS.

I.

Decimus septimus, penes me, ad Tyrios etiam omnino referendus est nummus. Is ab uno latere habet Herculis, Tyri fundatoris, caput laureatum, ac quina insuper elementa Phœnicia, injuria temporis plurimum læsa, *Lamed*, *Tzade*, *Resch*, *Aleph*, & *Mem*; ab altero autem clavam, Herculis insigne, intra coronam querceam Tyri monogramma, vocem Græcam ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ, nec non tres literas numerales, 7NC. Prope clavam item conspiciuntur *Aleph*, *Koph*, forma plane singulari, capite scilicet aperto, quemadmodum *Resch* ¹ interdum pingitur, & *Resch*, prout alibi ² apparet, simplicem lineam haud parum referens, Phœniciis eorundem elementorum figuris donata. Quaterna Tyri numismata omni fere ex parte huic similia, characteres tamen Phœnicos in superiori nummuli facie nequaquam exhibentia, vulgavit ³ Laurentius Begerus, unumque nobis visendum præbuit thesaurus ⁴ Pembrochianus, quæ diversis annorum numeris notantur. Alii quoque id genus ⁵ nummi in principum cimeliis, vel eruditorum scriniis, utcunque nobis hætenus incogniti, sine dubio reconduntur.

¹ Vid. tab. II. num. 2. & p. 38.

² Vaill. ubi sup. p. 272. Joan. Baptist. Biancon. de antiq. lit. Hebræor. & Græcor. libel. p. 32. Vid. etiam ejus alphabet. Bononiæ, 1748.

³ Laurent. Beger. thesaur. Brandenburg. vol. III. p. 71, 72, 73.

⁴ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 32. num. 9.

⁵ F. Henr. Nor. de an. & epoch. Syromaced. diff. IV. p. 397.

II.

Voces duas in antica parte Phœnicias, $\text{אן}^1 \text{לצר}$, LETZVR EM, TYRI MATRIS, ut & tertiam אקר , ACAR, vel ACARI, prope clavam conspectam, idem prorsus signantem quod ² Latine IPSIUS URBIS, vel simpliciter, licet κατ' ἐξοχὴν , URBIS, (cum literam *Aleph* nunc præfixi א , nunc vero elementi tantummodo initialis vicem in verbis Arabicis atque Punicis, adeoque Phœniciis, gessisse, omnibus ubique ³ notum) vocabula Græca τῆρος μητροπολεως satis feliciter exprimere, haud inviti nobis concedent eruditi. Ne nostra igitur præclari hujusce numismatis explicatio literato orbi minus placeat, nova licet harumque forsan rerum callentioribus adhuc vix excogitata, non est magnopere extimescendum.

III.

Ex dictis liquet, advocato insuper ⁴ eminentissimi Norisii testimonio, nummum nostrum egregium 256to epochæ suæ, post antiquatam Seleucidarum æram inductæ, V. C. 884to, CHRISTI vero 131mo anno, quod & haud obscure innuere videntur recentiores literarum hic Græcarum formæ, à Tyriis fuisse percussum. Unde priscas elementorum Phœniciorum formas 131mo post natum Servatorem anno, Imperii Romani clavum tenente Hadriano, Tyri saltem invaluisse constat. Immo vel 153tio æræ Christianæ anno easdem in Phœnicia non exolevisse, ex insigni apud

¹ Schind. pentaglot. p. 84, 85.

² Id. ibid. p. 1654.

³ Schind. ubi sup. p. 1. Bochart. Chan. lib. II. cap. XVI. p. 852. Francofurti ad Moenum, 1681.

⁴ F. Henr. Nor. de an. & epoch. Syromaced. dissert. quart. p. 185—402.

¹ Begerum nummo, refragante nequicquam ² Erasmo Frœlichio, qui hac in re sibi minus ³ constat, certius cognoscatur. Quod animadvertendum duxi, tum ne viri cæteroquin eruditissimi errori non satis occurreretur, tum ne aliquid notatu dignum, præstantissimo huic numismati illustrando inserviens, à me prorsus intactum relinqueretur.

NUMMUS DECIMUS OCTAVUS.

I.

Decimus octavus, apud me proflans et gazæ ⁴ Pembrochianæ etiam additus, in binis tabulis ⁵ Arigonianis conspicitur nummus. Faciem ejus adversam occupare videtur caput muliebre velatum; averfam autem figura erecta, dextra tenens ramum, sinistra columnæ innixa, nec non characteres quidam Phœnicii, quorum quatuor præ cæteris salvi atque incolumes ad nostram usque ætatem devenere. Quid igitur sibi velit hæc potior epigraphes pars, elicitæ ex nummis atque inscriptionibus literarum potestate, jam paucis licet expediamus.

II.

Primum, ab hoc numismate servatum, elementum veterum Phœnicum *Mem* se facile fatetur, formam ad antiqua illa in Sidoniorum nummis ⁶ conspicua vix leviter mutatam gerens.

¹ Laur. Beger. thesaur. Brandenburg. vol. III. p. 71, 72, 73.

² Erasmi. Frœlich. annal. compendiar. reg. & rer. Syr. &c. p. 101, 109, & alib. pass.

³ Erasmi. Frœl: ubi sup. p. 101. not (* 3, & 4.)

⁴ Thesaur. Pembrochian. p. II. t. 89. num. 5.

⁵ Honor. Arigon. ubi sup. num. Phœnic. tab. I. II.

⁶ Vid. tab. I. num. . & inscript. Cit. tab. I.

Secundum Phœnicii atque Samaritani *Resch* induisse figuram, ex numismatibus ¹ superius explicatis certo colligatur.

Tertium pro *Hbeth* haberi posse, indubitate monstrant ² nonnullæ ejusdem literæ in nummis atque inscriptionibus quam plurimis superstites formæ; quin et pro *Hbeth* revera hic accipiendum omnino efflagitant cæterorum, unde conflatur vocabulum, elementorum vires, ut vel cæcutienti posthac, nî fallor, plenius innotescet.

Quartum, potestate, pariter ac figura, retulisse *Daleth*, expensis huc adductis ³ nummis, ut et inscriptione ⁴ prima nostra Citiæ, ne ambigendi quidem datur locus.

Harum igitur literarum viribus ex præstantioribus antiquitatis Phœniciæ monumentis tam feliciter erutis, urbis nomen ab iis designatum clare evadet MARHAD, MARAT, vel MARATH; cum *Hbeth* ⁵ nunc aspirationem solummodo lectioni præstitisse, nunc autem otiosum filuisse, et *Daleth* ⁶ in ore Græco interdum *Tau*, æque ac *Theta*, sonuisse, notius est quam ut probatione indigeat. Quare hæc cum omnes ubique norint eruditi, non est ut iis excutiendis jam diutius immoremur.

III.

Hinc luculentius constat, nummulum nostrum Marathi, Phœniciæ urbe haud ignobili, cum huic soli congruat epigraphe,

¹ Tab. I. num. . Vid. etiam de num. quibsd. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 46.

² Rel. Klem. Ot. &c. pass. Vid. etiam de num. quib. Sam. & Phœn. diff. &c. p. 46. & tab. II. inscript. Cit. pass. &c.

³ Vid. p. .

⁴ Inscript. Cit. p. 13, &c.

⁵ Boch. Phal. & Chan. pass.

⁶ De num. quib. Sam. & Phœn. diff. p. 76, 77.

rerum forsan potiente Demetrio II, vel Antiocho VII, fuisse percussum. Marathenos enim, non obscuros Phœniciæ populos, tunc temporis monetam cudisse, aperte testatur insignis apud Vaillantium ¹ nummus. Nec obstat, quod literis Græcis is fignetur; cum Tyri & Sidone, ² civitatibus itidem Phœniciis, complura numismata elementis Græcis, pariter ac Phœniciis, prodierint inscripta. Nil itaque mirandum, quod Tyrios & Sidonios, hac in re, æmularentur Maratheni; cum ad urbium Phœniciarum numerum Marathum ascripsisse veteres, eosque in primis bonos, ³ autores, eruditorum latere neminem arbitramur.

NUMMUS DECIMUS NONUS.

I.

Decimus nonus, penes me, et hætenus ineditus, satis elegans est nummus, ad Jubam patrem, Numidiæ regem, sine dubio referendus. In antica conspicitur caput juvenile, elephantis exuviis, ut et trinis cancri brachiis, ornatum; in aversa autem leo gradens, Numidiæ, five Jubæ telluris, *leonum aridæ* ⁴ *nutricis*, ut videtur, ⁵ symbolum, una cum literis quibusdam Punicis, five Phœniciis, quæ IVBA, five potius ⁶ IVBAI, si meam eatur in sententiam, haud incommode efferantur. Rectene vero an secus hoc statuerim, perpensis singulis, penes eruditos esto iudicium.

¹ Vaill. ubi sup. p. 319.

² Vaill. ubi sup. & Haym, pass.

³ Pompon. Mel. de sit. orb. lib. I. c. 12. Strab. geograph. lib. XVI.

⁴ Q. Hor. Flac. carm. lib. I. od. 22.

⁵ Laur. Beger. thesaur. Brandenburg. p. 202. Coloniae Marchicæ, 1696. Christian. Sigismund. Lieb. Goth. numar. p. 245. Amstelædami, 1730.

⁶ De num. quibusc. Sam. & Phœn. dissert. p. 56.

II.

Primum elementum, licet aliquatenus detritum, eadem pollere vi atque *Jod*, ex Jubæ denario quondam ¹ explicato, palam fit.

Secundum, quod tantum non funditus periit, eandem plane quam apud Phœnices *Vau* servasse figuram, pariter ac potestatem, cæterarum, quibus adjungitur, ² postulant literarum vires, quin et olim haud obscure, opinor, fuit ostensum.

Tertium eundem prorsus quem *Beth* Samaritanum et Phœnicium edidisse sonum, ex illustrato antehac ³ nobis insigni nummo, licet certo colligamus.

Quartum non nisi *τῶ* *Ajin* præ se ferre formam, Samaritanis ac Phœnicibus usitatam, omnibus harum literarum ⁴ callentioribus fatis superque notum.

Quintum a primo ne minimum quidem discrepare, inspectis penitus Jubæ regis denario ⁵ & posito ante oculos nummo, agnoscant necesse est eruditi.

Elephanti hic exuviæ & cancri brachia, vix alibi simul visa, maritimam Africæ oram, vel Numidiam denotare, compluribus hac in ⁶ re suffragantibus nummis, haud immerito censeantur.

III.

Quod ad Jubam patrem, Numidiæ regem, egregius hic spectet nummus, fidem faciunt oculatam illius principis denarii, in

¹ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 54, 55.

² De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 55, 56.

³ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. p. 55.

⁴ Hadr. Reland. Joan. Bapt. Ott. Joan. Christian. Klem. &c.

⁵ De num. quibusd. Sam. & Phœn. dissert. tab. II. num. 3.

⁶ Laur. Beger. ubi sup. Ezech. Spanhem. de præstant. & us. numismat. antiquor. tom. I. p. 375. Lond. 1706. aliique scriptor. pass.

præstantioribus cimeliarchiis reconditi, & iisdem plane tam literarum Latinarum, quam Punicarum, five Phœniciarum, notis inscripti.. Hæ enim cum nec in Jubæ filii, nec in Ptolemæi numismatibus, qua hætenus observare licuit, ¹ unquam conspiciantur; par est ut nummus eas palam ostentans, & ² Numidarum tunc temporis genium plurimum redolens, ad Jubam patrem, idque plaudentibus omnibus ubique doctis, referatur.

NUMMUS VICESIMUS.

I.

Vicesimus, apud me, maximi moduli æreus, antehac non editus, Lepti, urbe Africæ ³ Phœnicia, signatus videtur nummus. Prior superficies caput Augusti laureatum et literas ΔΙΥΟΣ ΑΥΓΥΣΤΥΣ, i. e. (ut ego quidem existimo) DIVOS AVGVSTVS, palam ostendat. Posterior autem figuram exhibet muliebrem stolatam, pone quam leo gradiens, dextra pateram tenentem, sinistra vero bursam, nec non quaternæ elementa Punica, vel Phœnicia, quæ vocabulum LEBDI legendum sistunt. Quod hoc numisma, ad Augustum imperatorem spectans, à Leptitanis, quorum lingua vernacula tunc temporis plurimum redoluit Punicam, vel Phœniciam, non Latinam, fuerit casum, argumento sunt Punica, vel Phœnicia, quas præfert, literarum formæ, ut et verba ΔΙΥΟΣ ΑΥΓΥΣΤΥΣ, quæ scribendi rationem Romanis ævo Augustino usitatam parum sapiunt. Cæterum hoc, advocatis aliorum nummorum fide et optimorum quorundam autorum testimonio, nî fallor, plenius innotescet.

¹ Spanhem. ubi sup. 539—544. Christ. Sigism. Liebe, ubi sup. p. 145—147. Laur. Beger. ubi sup. p. 302—304.

² Laur. Beger. ubi sup. p. 245. Spanhem. ubi sup. p. 375. Hor. ubi sup.

³ Sallust. Jugurth. cap. XIX. Plin. lib. V. c. 19.

II.

Epigraphen Punicam, five Phœniciam, in nostro numismate exaratam, LEBDI esse efferendam, ex nummulo ¹ Cyprio, characteribus Phœniciis inscripto et regis Jubæ denario, quondam fufius illustratis, facili opera colligatur. Unde postremum prioris vocis Phœniciæ, in nummo Cyprio visæ, elementum non τῷ *Tzade*, sicut olim ² sumus rati, sed τῷ *Jod*, vel *Jud*, revera sonum edidisse, pro comperto atque indubitato habeatur. Hujusce igitur nominis (LEBDI) terminatio Phœnicia fuit I, Græca vero & Latina Is; cum nomen LEPTIS apud ³ Sallustium & ⁴ Strabonem, ut scriptores ⁵ alios antiquos taceam, haud raro occurrat. Quo concesso, a vero abire sententiam ⁶ Bocharti, qui hoc vocabulum Phœnices לבר, LEBT, vel LABT, primitus scripsisse contendit, necesse est agnoscamus.

III.

Lepti, urbe Africæ Phœnicia, prodiisse ob oculos versatum nummum, vel inde etiam patet, quod Leptitani, rerum potente Augusto, numismata ⁷ percussere, Lapethi vero in Cypro non

¹ De num. quibufd. Samaritan. & Phœnic. &c. dissert. p. 72—85. & tab. II. num. 8. Oxon. 1750.

² De num. quibufd. Sam. & Phœn. &c. dissert. tab. II. num. 8. & p. 73.

³ Sallust. ubi sup.

⁴ Strab. geogr. lib. XVII.

⁵ Pompon. Mel. de sit. orb. lib. I. c. 7. p. 40, 41. edit. Gronov. Lugduni Batavorum, 1722. Plin. lib. V. c. 4. Cæs. lib. II. Civ. c. 38.

⁶ Bochart. Chan. lib. I. cap. 24.

⁷ Joan. Vaill. numismat. Imperator. Augustar. & Cæsar. a pop. Rom. dit. Græce loquent. p. 4. Amstelædami, 1700.

item,

item, ut luculentius testatur Vaillantius. Immo non desunt Lep-
titanorum nummi, qui vel ¹ ipso Augusti capite signati depre-
henduntur. Nihil interim obstat, quod dicti nummi literis Græ-
cis, non Phœniciis, inscribantur; cum Sidoniorum atque Tyrio-
rum numismata, in compluribus cimeliis recondita, nunc ele-
menta Græca, nunc vero Phœnicia præ se ferre, ² omnes ubique
norint antiquariæ eruditionis Phœniciæ periti. Nulla igitur su-
perest dubitatio, quin eximius jam explicatus nummus ad civita-
tem Leptitanorum, Punice, vel Phœnicie, loquentium, (quod &
egregie confirmat ejusdem urbis nomen Arabicum, ³ LEBDA, vel
LEBDI) commode satis referatur.

NUMMUS VICESIMUS PRIMUS.

I.

Vicesimus primus, ⁴ Lapethi, urbe Cypri haud ignobili, per-
cussus, nunquam publici juris factus, in scriniis meis diu delituit
nummus. Ex uno latere caput præfert turritum, Cybeles for-
san, five Deæ Syriæ, quale ⁵ alia id numismata Phœnicia inter-
dum monstrant; ex altero autem clavam, ⁶ Seleucidarum insig-
ne, intra coronam, ut videtur, hederaceam, quamadmodum à
me ⁷ olim illustratus Lapethi nummus, quam octo circumstant
elementa Phœnicia, satis integra seculo nostro, et futuris forsan,
servata.

¹ Idem ibid.

² J. Vaill. Seleucidar. imper. pass. Erasmi. Froelich. annal. compendiar. reg. &
rer. Syr. pass.

³ Edrisius, five Geogr. Nubiens.

⁴ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. ubi sup.

⁵ J. Vaill. & Erasmi. Froelich. ubi sup. pass.

⁶ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 73.

⁷ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 72, 73.

II.

Has Phœnicum, Lapethi degentium, literas vocabula LABDI, LEBDI, LABEDI, vel LEBEDI, CVBDR, quo nomine à Phœnicibus ¹ urbs ista fuit nuncupata, conflare, perpenfis quondam ² annotatis, et penitus inspecto jam ³ evulgato Leptitanorum nummo, statuere non veremur. Quod clavam attinet, in hoc numismate conspicuam : ea Antiochi IV. imperium, si modo ⁴ nostram eatur in sententiam, denotare censeatur. Hic item obiter notandum, elementi quarti figuram a Biblica ⁵ *Jod* Samaritani forma non multum abludere ; ideoque primam inscriptionis vocem haud perperam LABDI, LEBDI, vel LABEDI, debere efferri fidentius asseramus.

NUMMUS VICESIMUS SECUNDUS.

I.

Vicesimus secundus Tripoli, ¹ urbe Africae florentissima, inter veteris Oecæ rudera, 1731mo, vel 1732mo post CHRISTUM anno, repertus fuit nummus. Eo me Liburni, A. D. 1732, donavit Dns. Beswick, qui fratri suo, Anglorum Tripoli negotiantium Consuli, acceptum retulit. Caput Tiberii nudum pars ejus antica ostendit, una cum literis TI CAESAR AVGVSTVS ; postica vero caput Apollinis laureatum, ante quod lyræ, & quatuor literas Punicas, seu Phœnicias, quarum vires, aliorum numisma-

¹ De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. p. 78—82.

² De num. quibusc. Sam. & Phœn. &c. dissert. ubi sup.

³ Vide p.

⁴ De num. quibusc. Sam. & Phœn. dissert. &c. p. 73, 80, &c.

⁵ Vid. Christ. Cellar. geograph. antiqu. lib. IV. cap. 3.

pendant Opera inintercepta

tum

